

December 2024

fu tura

ŠTUDENTSKA REVIIJA FAKULTETE ZA UPRAVO

odgovorna urednica:
Nina Rems

Univerza v Ljubljani
Fakulteta *za upravo*

**»Čeprav vsak potok teče svojo pot,
vsi nazadnje najdemo svoje mesto v istem oceanu.«**

Posebna izdaja študentske revije FU-tura je rezultat enkratnega meseca, ki so ga študentje Fakultete za upravo preživel na obisku kanadske univerze York v Torontu. Ta izkušnja ni bila zgolj priložnost za spoznavanje novega akademskega okolja, temveč tudi vpogled v bogato kulturno dediščino Kanade ter razumevanje družbenih izzivov, rešitev in povezav med Kanado in Slovenijo.

Skozi članek Staroselci v Kanadi boste spoznali dediščino in položaj avtohtonih skupnosti, ki igrajo ključno vlogo v kanadski identiteti. V prispevku Slovenski Kanadčani se bomo posvetili našim rojakom in njihovi vlogi pri gradnji kanadske skupnosti. Članek Zgodba Wychwoodskih skednjev pa predstavlja primer prenove opuščenega industrijskega območja v Torontu v kulturni center. Za konec smo pripravili tudi poglobljeno primerjavo EU in Kanade na področju šolske politike in vključevanja migrantov, ki razkriva priložnosti za medsebojno učenje. Naj ta številka služi kot navdih za raziskovanje novih obzorij in grajenje mostov med različnimi kulturami, vas pa povabimo, da se v vsebine poglobite in uživate v branju.

Mitja Durnik

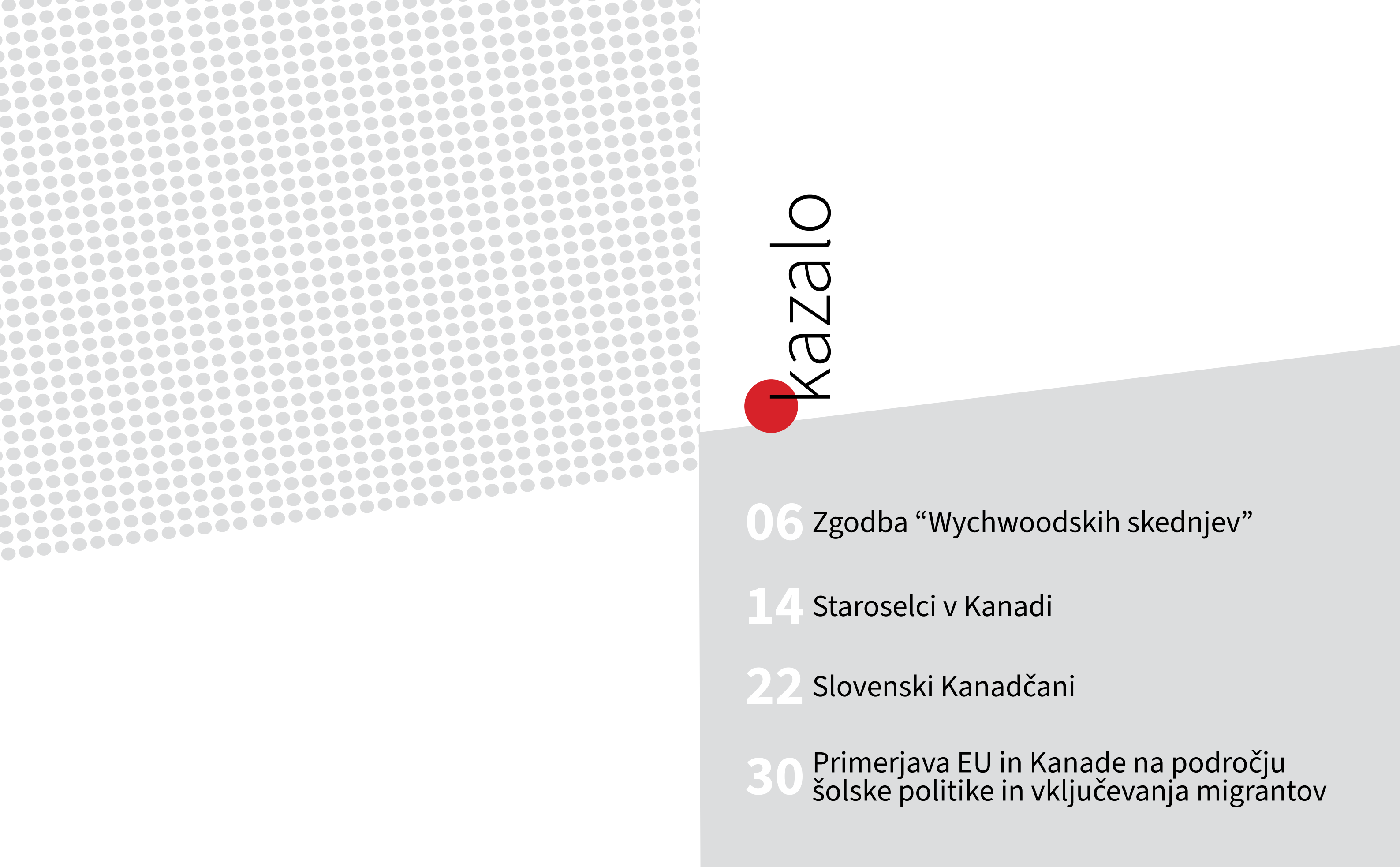
Kot vedno bomo veseli vaših vsebinskih idej in predlogov za izboljšave. Pišite nam na fu-tura@fu.uni-lj.si.

Revija FU-TURA (fu-tura@fu.uni-lj.si)

Odgovorna urednica: Nina Rems

Izdajatelj: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za upravo, Gosarjeva ulica 5, 1000 Ljubljana

Jezikovno svetovanje: Anja Fideršek

kazalo

- 06 Zgodba “Wychwoodskih skednjev”
- 14 Staroselci v Kanadi
- 22 Slovenski Kanadčani
- 30 Primerjava EU in Kanade na področju
šolske politike in vključevanja migrantov

Zgodba “Wychwoodskih skednjev”

Domen Puš

nc2625@student.uni-lj.si

Jernej Gašpar

jg5930@student.uni-lj.si

06

POVZETEK

Zgodba o “Wychwoodskih skednjih”, ang. Wychwood Barns, predstavlja primer uspešne prenove opuščenega industrijskega območja v Torontu. Skednji, zgrajeni na začetku 20. stoletja za potrebe tramvajskega sistema, so bili po tehnološkem napredku opuščeni in v slabem stanju. Mestni uradniki so sprva načrtovali prodajo in rušenje območja, a so lokalni prebivalci temu nasprotovali ter zahtevali ohranitev prostora za javno rabo. Leta 2008 so bili skednji preoblikovani v kulturni center, ki vključuje umetniške ateljeje, tržnico in prostore za skupnostne dejavnosti. Prenova temelji na načelih trajnosti, vključno z geotermalnim ogrevanjem in zbiranjem deževnice. Projekt podpira umetniško ustvarjanje, okoljsko ozaveščenost in vključuje različne vidike kulturnega in gospodarskega razvoja.

Ključne besede: *Wychwoodski skednji, trajnostna prenova, kulturna dediščina, urbana revitalizacija, energetska učinkovitost, gospodarski razvoj, umetnost in kultura, lokalna skupnost, Toronto*

1. UVOD

V sodobni družbi, kjer se pogosto počutimo odtujene, je iskanje prostorov, ki spodbujajo skupnost, kulturo in povezanost ljudi, postalo nujno. Eden takšnih prostorov je kompleks “Wychwood Barns” v Torontu, ki sva ga ime-la priložnost obiskati in naju je globoko navdihnil. Med najinim obiskom sva začutila edinstveno atmosfero, ki jo ustvarjajo lokalni prebivalci, in bila priča bogatemu spektru dejavnosti, ki vključujejo zdravo hrano, umetnost, vrhunsko glasbo ter povezovanje ljudi vseh starosti in ozadij. “Wychwoodski skednji” niso le prostor za druženje; predstavljajo simbol trajnostnega razvoja in uspešne preobrazbe nekdanjega industrijskega območja v živahno središče umetnosti in kulture. Takšni prostori imajo izjemen pomen za skupnost, saj ne le, da spodbujajo socialno interakcijo, temveč tudi prispevajo k ekonomskemu razvoju in trajnostnim praksam. Ta prenovljen kompleks je dokaz, da lahko prostori, namenjeni umetnosti in kulturi, postanejo središča inovacij, izobraževanja in skupnostnega sodelovanja. Namen tega članka je raziskati, kako je kompleks “Wychwoodskih skednjev” uspešno preoblikovan ter kakšen vpliv ima na lokalno skupnost in njeno prihodnost. Ob tem se osredotočava na pomen tovrstnih objektov in njihove vloge pri oblikovanju socialne povezanosti, spodbujanju ekonomske rasti ter podpiranju kulturne identitete. Preverila bova tudi, kako se lahko drugi prostori in skupnosti zgledujejo po uspehu Wychwood Barns in kako lahko ta model prispeva k ustvarjanju bolj povezanih in trajnostnih urbanih okolij.

2. PREOBRAZBA “WYCHWOODSKIH SKEDNJEV”

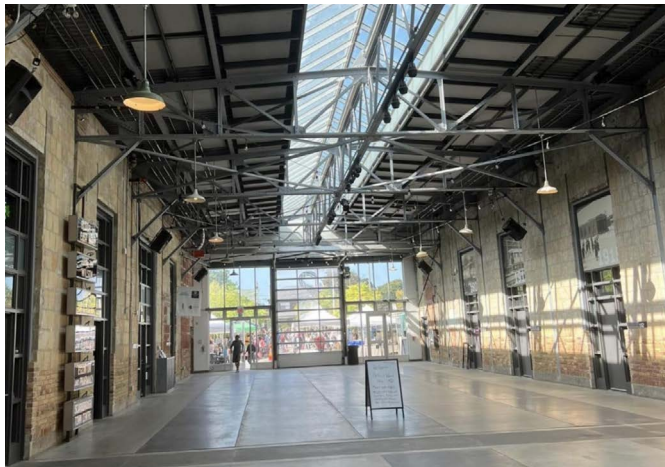
“Wychwoodski skednji” so leta 2008 postali skupnostni center in umetniško središče v torontski soseski Wychwood in predstavljajo izjemno zgodbo o preobrazbi in združevanju lokalne skupnosti. Nekdanje vzdrževalno vozlišče tramvajev je doživelo preobrazbo v dinamičen prostor, namenjen umetnosti, kulturi, trajnostnim praksam in skupnostnemu povezovanju (Lobko, 2011, str. 398). Wychwoodski skednji so bil nekoč opuščena delavnica za shranjevanje in popravilo tramvajev, ki se nahaja v središču mestnega okrožja. Gre za zgradbe velikega zgodovinskega pomena, ki so bile prvotno namenjene vzdrževanju tramvajev za mestno železnico Toronta (Toronto Civic Railway) in pozneje za Torontsko tranzitno komisijo (Toronto

Transit Commission – TTC). Te zgradbe so bile v letu 1985 razglašene za presežek, zaprte in zapuščene, preden so bile kasneje prenovljene in preoblikovane (Lobko, 2011, str. 398).

Slika 1: Zgodovinski prikaz Wychwoodskih hlevov
Vir: Lobko (2011, str. 399)

Vodenje prenove te edinstvene zgradbe v lastništvu lokalne skupnosti je bilo v rokah neprofitnih organizaci in je temeljilo na obsežni angažiranosti skupnosti ter partnerstvih za kapitalsko financiranje, programiranje in trajno upravljanje (Lobko, 2011, str. 398). Tako je bila po obsežnih posvetovanjih s skupnostjo in odobritvi s strani mesta Toronto ter organizacije Artscape stavba leta 2006 vključena v načrt prilagodljive za ponovno uporabo. Prenova v vrednosti 23 milijonov dolarjev je bila dokončana leta 2008, zasnovali pa so jo arhitekti Joe Lobko in DTAH. Kompleks sedaj ponuja skupno peč, rastlinjak, umetniški prostor, 26 cenovno dostopnih ateljejev z bivalnim prostorom za umetnike, 15 ateljejev za umetniško delo, 9 prostorov za nepridobitne organizacije s področja umetnosti in okolja ter prostor za dogodke, ki meri 7,680 kvadratnih metrov. Ta raznovrsten prostor odraža zavezanost k podpori umetniškemu ustvarjanju, trajnostnim praksam in skupnostnemu delovanju. “Wychwoodski skednji” niso le prostor za umetnost in kulturo, temveč tudi gonilna sila skupnostnega povezovanja in sodelovanja, ki presega meje umetniškega izražanja in gradi trdne vezi v soseski (Artscape, 2015). Pri prenovi so ohranili obstoječe strukture kot del kulturne dediščine. Poudarek je bil na prilagoditvi in ponovni uporabi neizoliranega zidnega sistema, da bi povečali energetske učinkovitost, hkrati pa ohranjali dolgoročno življenjsko dobo stare opečnate stene. Ta pristop je prispeval k ohranjanju dediščine in vrednosti zgodovinskih zgradb (Artscape, 2015). “Wychwoodski skednji” so zgleden projekt in predstavlja moto, da je dediščina gonilo razvoja (Lobko, 2011, str. 398).

Slika 2: Prehod med umetniškimi ateljeji v Wychwoodskih skednjih
Vir: Domen Puš

V sodelovanju z organizacijo “The Stop” poteka v kompleksu tudi kmečka tržnica in izobraževanje o trajnostnih prehranskih praksah (Campigotto, 2010, str. 1–2). S svojo kmetijsko tržnico, umetniškimi dogodki ter prostori za sestanke in dejavnosti tako Wychwoodski skednji ustvarjajo dinamičen in vključujoč prostor za lokalno skupnost. Poudarek na trajnostnih praksah, vključno z rastlinjaki in skupnostnimi vrtovi, dodaja dodatno dimenzijo, ki spodbuja okoljsko ozaveščenost (Campigotto, 2010, str. 17–39). Kljub na videz inkluzivni in razgibani atmosferi pa se pogosto pojavlja mnenje, da so tržnice kmetijskih pridelkov koriščene izključno s strani premožnejših belopoltnih prebivalcev, ki cenijo ekološko hrano, čeprav obstajajo različna prizadevanja za večjo vključenost različnih etničnih in socialnih skupin. Kljub ugodni lokaciji pa je kmetijska tržnica v Wychwoodu nenamerno izključila nekatere prebivalce. Primer “Wychwoodskih skednjev” je pokazal, da etnične manjšine niso sorazmerno vključene v gibanje za alternativno hrano, ki je ponujen kot del delovanja v “Wychwood barns”. Razumevanje, zakaj nekateri ljudje nakupujejo na takšnih tržnicah, bi lahko razkrilo več o tem vprašanju (Campigotto, 2010, str. 17–39). Po prenovi so umetniški ateljeji in stanovanja za življenje in delo polni ustvarjalnosti. Otroško gledališče privablja množice, pokrita ulica pa gosti različne dogodke, konference, zabave in srečanja. Tržnica je postala tedenska institucija sosredstva, kompleks pa proizvaja tudi sveže pridelke za distribucijo po mestu ter zagotavlja prostor za deljenje hrane in razpravo o zdravju v enem najbolj kulturno raznolikih mestih na svetu (Artscape, 2015). Med drugimi je projekt eden prvih v Kanadi, ki je pridobil certifikat “LEED Gold”, kar pomeni, da izpolnjuje visoke okoljske standarde (Artscape, 2015). LEED (Leadership in Energy and Environmental Design), kot niz sistemov ocenjevanja, usmerjenih k izboljšanju okoljskih in zdravstvenih standardov stavbe, njihovih zemljišč ter sosesk, je medn-

arodni simbol odličnosti v trajnosti in vodilnosti na področju zelene gradnje. LEED-ov celovit pristop pomaga večini zgradb zmanjšati emisije ogljika, varčevati z viri in zmanjšati operativne stroške s prednostno obravnavo trajnostnih praks. Kanada je eno izmed vodilnih območij na svetu glede LEED certifikacije (CAGBC, 2023). “Whycwoodski skednji” predstavljajo model trajnostne prenove, ki združuje energetske učinkovitost, varčevanje z vodo in ohranjanje kulturne dediščine, kar prispeva k razvoju trajnostnega urbanega okolja (Lobko, 2011, str. 398)

Slika 3: Zunanji del in igrišče Wychwoodskih skednjev
Vir: Domen Puš

3. LASTNIŠTVO IN UPRAVLJANJE

Danes so “Wychwoodski skednji” v lasti Mestne občine Toronta, organizacija Artscape, ki sestoji iz večih neprofitnih organizacij, pa jih upravlja v okviru 50-letnega najema za \$1/leto, pod pogojem, da mora najti sredstva za nadaljni razvoj. Podjetje Artscape Non-Profit Homes Inc. kot upravljavec nepremičnine skrbi za oddajo prostorov in obratovanje objekta v sklopu dogovora s programom “Canada-Ontario Affordable Housing” in “Affordable Housing Office” Mestne občine Toronta (Artscape, 2015) Pri izvedbi projekta so sodelovale neprofitne organizacije, neodvisne od vlade, vendar z njo povezane, ki so imele svobodo in ustvarjalnost, potrebno za doseganje soglasja glede vizije in vodenja projekta skozi neštete ovire na poti do uresničitve. Vključevanje širokega kroga partnerjev skupnosti, ki so bili neposredno vključeni v revitalizacijo, je bila bistvena sestavina uspeha projekta. Ta partnerstva s skupnostmi so prinesla raznoliko paleto programskih dejavnosti, pomagala razviti osnovo politične podpore, potrebne za razvoj projekta, zagotovila ključna finančna sredstva in ustvarila pomemben občutek skupnega “lastništva” obeh projektov, kar je ključni vidik njihove dolgoročne uspešnosti (Lobko, 2011, str. 410).

4. TEORIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA

Primer revitalizacije, obnove in spremembe namena upora-be “Wychwoodskih skednjev“ ustreza teoriji gospodarskega razvoja skupnosti. Teorija gospodarskega razvoja skupno-sti, ang. Community Economic Development, je proces, ki vključuje vse člane skupnosti in omogoča participacijo pri iskanju in uresničevanju večplastnih rešitev za ekon-omske izzive. Je pojav, ko ljudje v skupnosti analizirajo gospodarske razmere, določijo njene gospodarske potrebe in neizpolnjene priložnosti, se odločijo, kaj je mogoče in treba storiti za izboljšanje gospodarskih razmer, ter si nato prizadevajo za doseganje dogovorjenih gospodarskih ciljev in nalog (Shaffer, Deller & Marcouiller, 2006, str. 61–72). Razvijalci se v okviru teorije gospodarskega razvoja skup-nosti osredotočajo na gradnjo vključujočih lokalnih gospo-darstev, razvoj trajnostnih možnosti za preživetje, izko-riščanje lokalnih virov in potencialov, povečanje nadzora in lastništva v skupnosti, izboljšanje zdravja ter spodbujanje odpornosti skupnosti. Čeprav se lahko pristopi po teoriji gospodarskega razvoja skupnosti med različnimi skupnost-mi precej razlikujejo, pa si mnogi delijo pet osnovnih načel: raznolikost in vključenost, osredotočenost na preživetje, trajnost, osredotočenost na kraj v smislu okolja z ljudmi in kulturo ter nadzorstvo skupnosti (Simon Fraser University, b. d.).

Prvo načelo sestavljata raznolikost in vključenost, kar je ključno za teorijo gospodarskega razvoja, ne le zato, ker odpravlja zgodovinske krivice, ampak tudi zato, ker izbol-jšujeta sposobnost gospodarstva, da pravičneje razdeljuje koristi med vsemi, ne glede na to, kdo so in v čem poslujejo. To povečuje zmoglosti celotne skupnosti in krepí odpornost posameznikov ter skupnosti v svetu nenehnih sprememb. Gospodarski razvoj prispeva k blaginji, hkrati pa je tudi mehanizem za njeno razvrščanje. V preteklosti so načini gospodarskega razvoja nekatere skupine privilegirali, pri čemer so koristi in izgube razporejali nepravično. V Kanadi se je to najbolj čutilo pri vsiljevanju kolonializma Evropejcev (Simon Fraser University, b. d.).

Drugo načelo – osredotočenost na preživetje – pomeni, da teorija gospodarskega razvoja skupnosti obravnava gospo-darstvo kot orodje za povečanje blagostanja in kakovosti življenja za vse člane skupnosti. Blagostanje je končni cilj ekonomskih dejavnosti, ne le dobičkonosnost in proizvodnja. V tem smislu načrtovanje teorije gospodarskega razvoja skupnosti ni osredotočeno zgolj na ožjo definicijo “gos-podarstva”, temveč tudi na to, kako se različni vidiki naših skupnosti prepletajo in vplivajo na gospodarstvo. S pristo-pom “kapitalov skupnosti” teorija gospodarskega razvoja skupnosti upošteva, kako zdravje, stanovanjske razmere, politična angažiranost, družbeni položaj in mnogi drugi de-javniki vplivajo na zmoglost obogatitve oblik preživetja, kot tudi na to, da ti dejavniki postanejo del izidov ekonomskega razvoja samega (Simon Fraser University, b. d.).

Tretje načelo se osredotoča na trajnost, biti trajnosten pa

pomeni več kot le skrbeti za okolje; osredotoča se na ohran-janje ravnotežja med naravnimi in človeškimi svetovi, tako zdaj kot tudi za prihodnje generacije. Teorija gospodarskega razvoja priznava, da mora vsak razvoj izpolnjevati večplas-tne cilje, kot so okoljska trajnost, ekonomska vitalnost, socialna pravičnost in kulturna primernost (Simon Fraser University, b. d.).

Četrto načelo – osredotočenost na kraj – govori o tem, da lahko teorija gospodarskega razvoja obravnava skupnosti kot “mesta” ali “prostore” za proizvodnjo in trgovino, med-tem ko so to v resnici “krajji”, bogati s kulturo, okoljem in ljudmi. Teorija gospodarskega razvoja skupnosti uporablja pristop, osredotočen na kraj, ki priznava, da je vsak razvoj lokalno usmerjen in mora izhajati iz prednosti lokalnih vi-rov, pri čemer služi lokalnemu prebivalstvu. V okviru teorije gospodarskega razvoja so aktivnosti krepitve zmogljivosti in naložbe usmerjene v krepitev povezanosti prebivalcev z njihovimi regijami, sposobnosti razvojnih iniciativ, da se prilagodijo željam in interesom prebivalcev, ter v vračanje koristi tega razvoja lokalnim prebivalcem in njihovim druž-i-nam (Simon Fraser University, b. d.).

Peto načelo – nadzor – razlaga, da ekonomski in socialni razvoj koristi lokalnim skupnostim, če imajo te nad njim dejanski nadzor. Teorija gospodarskega razvoja skupnosti omogoča nadzor skupnosti s pomočjo lokalnih procesov načrtovanja in večjega števila soodločevalcev. Temelj sk-upnostnega načrtovanja je podprt s prisotnostjo institucij, ki lahko vključijo deležnike in povežejo njihove vizije ter potrebe z višjimi ravnmi odločanja (vladnimi in drugimi). Teorija gospodarskega razvoja se zato osredotoča tako na opolnomočenje skupnosti kot na razvoj institucij kot orodij za ekonomske spremembe (Simon Fraser University, b. d.).

5. LOKALNI GOSPODARSKI RAZVOJ (LED) IN DRŽAVNA PODPORA

Pri prenovi kompleksa “Wychwoodskih skednjev“ so, poleg fundacij, korporacij in posameznih filantropov, igrale pomembno vlogo tudi posamezne vlade, še posebej Kanadska vlada in vlada province Ontario (ArtHubs Toronto Inc., 2024).

Lokalni gospodarski razvoj v Kanadi, ang. local economic development (LED), je proces, v katerem lokalne vlade ali agencije krepijo zmoglosti skupnosti za gospodarski napredek. Čeprav ga pogosto zamenjujejo s teorijo gos-podarskega razvoja skupnosti (CED), se LED osredotoča na posamezne politične entitete, kot so vasi ali mesta. Gospodarski razvoj vključuje različne deležnike in stremi k rezultatom, kot so ustvarjanje delovnih mest, raznolikost podjetij in izboljšanje kakovosti življenja. Razumevanje teh razlik je ključno za preučevanje razvoja praks LED v Kanadi (The Corporation of the city of Vernon, 2023). Lokalni ekonomski razvoj (LED) v Kanadi se je znatno spremenil. Sprva je bila odgovornost za gospodarski razvoj centralizirana na zvezni ravni, zdaj pa so to odgovornost

prevzele občine. Prehod je posledica pritiska na financiranje in premika k večjemu opolnomočenju lokalnih skupnosti, ki omogoča boljše in učinkovitejše odločanje. Raziskave kaže-jo, da je LED uspešnejši, ko lokalne skupnosti same spre-jemajo odločitve o vprašanih, ki jih neposredno zadevajo (The Corporation of the city of Vernon, 2023).

Kanadski lokalni gospodarski razvoj (LED) se še naprej razvi-ja zaradi globalizacije, tehnoloških sprememb in sprememb v industrijskih sektorjih. Prihodnost LED bo postajala vse bolj kompleksna, konkurenčna in draga. Ključ do uspeha bo v vključevanju skupnosti, dolgoročni viziji, sodelovalnih partnerstvih in prilagodljivem načrtovanju. Makroekon-omski dogodki in trendi bodo pomembno vplivali na to, kako se bodo te pobude oblikovale v prihodnosti, pri čemer bodo strukturne spremembe in tehnološki napredek igrali pomembno vlogo (The Corporation of the city of Vernon, 2023).

Vladno vključevanje v LED pomeni, da mora biti ekonomski razvoj kot vladna dejavnost usmerjen v spodbujanje zaseb-nih naložb v določenem območju z namenom ustvarjanja ali ohranjanja delovnih mest, širjenja davčne osnove in pov-ečanja splošne ravni ekonomskega blagostanja. Kanadska ustava razdeli pristojnosti vlade na zvezne ter provincialske in teritorialne ravni. Občine so nato podvržene provincialni zakonodaji (The Corporation of the city of Vernon, 2023). Ko govorimo o lokalnem razvoju, je potrebno omeniti tudi pomembno vlogo Kanadskih agencij za regionalni razvoj (RDAs), ki podpirajo gospodarsko rast na regionalni ravni s spodbujanjem inovacij, ustvarjanjem delovnih mest in razvojem skupnosti. Osredotočajo se na pomoč podjet-jem pri širitvi, vključujoč gospodarski razvoj ter podporo gospodarskemu okrevanju. Vsaka agencija je prilagojena potrebam in prednostim specifične regije, kar omogoča, da lokalne industrije in skupnosti prejmejo potrebna sredstva in podporo za trajnostni razvoj (Government of Canada, 2024).

Kanadske agencije za regionalni razvoj (RDA) so ključni del inovacijskega načrta Kanade, saj spodbujajo raznolikost regionalnih gospodarstev. Vsaka agencija pokriva specifič-no regijo in ima svoje usmeritve. ACOA (Atlantska Kanada) povečuje konkurenčnost in inovacije v Atlantski Kanadi, CED (Quebec) usmerja podjetja v Quebecu k gospodarstvu prihodnosti, CanNor (Severna Kanada) razvija trajnostno gospodarstvo na severu države, FedDev Ontario (Južni On-tario) in FedNor (Severni Ontario) podpirata rast v južnem in v severnem Ontariu, PrairiesCan (Prerije) podpira podjet-ništvo v Alberti, Saskatchewanu in Manitobi, PacifiCan (Bri-tanska Kolumbija) pa spodbuja razvoj v Britanski Kolumbiji (Government of Canada, 2024).

Agencije pogosto podpirajo projekte, ki vključujejo socialne, okoljske in gospodarske pobude, ki koristijo lokalnim skupnostim, kar vključuje tudi neprofitni sektor. Neprofitne organizacije so del širše skupnosti, ki jo agencije podpirajo pri spodbujanju regionalnega razvoja, socialne vključenosti in trajnostnih pobud (Government of Canada, 2024).

Slika 4: Podpora Kanadske vlade pri razvoju projekta “Wychwood barns“

Vir: Domen Puš

6. KULTURNI IN SOCIALNI VPLIV “WYCHWOOD BARNs“

Skupnost je najpogostejši odgovor na vprašanje, zakaj obiskovalci pogosto obišejo “Wychwoodske skednje“. Mnogi obiskovalci so poudarili pomen občutka skupnosti in to, kako pomembno je, da so del skupnosti, namesto da bi bili le “navadni” potrošniki, kot bi bili v lokalnih trgovinah. Na tržnici Wychwood so številni obiskovalci navedli, da so ustvarjanje, občutek in funkcija skupnosti pomembni razlo-gi za nakupovanje na tej tržnici, vprašanje, ki pa se poraja je, kako to tržnica doseže. Eden od odgovorov je, da prostor spodbuja interakcijo in gradnjo odnosov. Raziskave kažejo, da več kot 75 % obiskovalcev tržnice prihaja v družbi drugih ter da je štirikrat bolj verjetno, da se bodo pogovarjali z drugimi obiskovalci ali prodajalci, kot pa v tradicionalnih trgovinah. Ugotovljeno je bilo tudi, da tržnice povečujejo socialno interakcijo v območjih z nizko socialno povezano-stjo. Wychwood tako zagotavlja prostor, kjer se lahko ljudje zberejo in medsebojno komunicirajo, kar presega preprosto nakupovanje. Obiskovalci čutijo lastništvo nad tržnico, saj se nahaja v njihovi soseski, kar krepí občutek povezanosti in odnosov. Kot so mnogi obiskovalci poudarili, je ključni razlog za njihov obisk vzpostavljanje novih ali ohranjanje obstoječih odnosov. Nekateri so izrazili užitek ob pogovorih s člani skupnosti, s pripombo: “Lahko se pogovarjam s člani skupnosti.” Drugi so tržnico opisali kot “prostor, kjer se zber-emo in se počutimo del nečesa”. Občutek pripadnosti se je izkazal za pomemben dejavnik obiska, saj tržnica nudi takš-no izkušnjo. Eden izmed obiskovalcev je izpostavil vlogo drugih obiskovalcev in njihov vpliv na izkušnjo: “Resničen občutek soseske, veliko družin in prijateljev ... povezuje ljudi.” Ponos obiskovalcev na tržnico v njihovi skupnosti je bil očiten v njihovih navdušenih odgovorih. Mnogi so pod-prli projekt “Wychwoodskih skednjev“, poudarjeno je bilo, da je bil objekt “najboljša tržnica v mestu”, kar dodatno krepí občutek lastništva nad tržnico, saj gre za skupnostni projekt. Takšen poudarek na skupnosti kaže na angažira-nost ljudi in vključenost v lokalno okolje (Campigotto, 2010, str. 48–49).

7. TRAJNOST V OKVIRU “WYCHWOOD BARNS“
“Wychwoodski skednji“ so odličen primer trajnostne preobrazbe, ki izkorišča obstoječe strukture in postavlja temelje okoljsko trajnostne strategije. Je model trajnostne prenove, ki združuje energetska učinkovitost, varčevanje z vodo in ohranjanje kulturne dediščine, kar prispeva k razvoju trajnostnega urbanega okolja. Projekt raziskuje in prikazuje nove ideje o spreminjanju se naravi javnega prostora glede programa, značaja, oblike in stalnega upravljanja, vse v splošnem okviru trajnosti (Lobko, 2011, str. 410). Pri prenovi so se osredotočili na varčevanje z energijo. Namestili so geotermalni sistem za ogrevanje in hlajenje, ki vključuje 50 vrtin, vsako globoko 120 metrov ter razmaknjeno 6 metrov. Ta sistem podpira različne metode dostave ogrevanja in hlajenja. Poleg tega so izkoristili okolje parka za postavitev sistema za zbiranje deževnice. Približno en hektar strešne površine zbira deževnico, ki se uporablja za splakovanje stranišč, zalivanje parka, vrtov in rastlinjaka, kar praktično odpravlja vplive deževnice na mestno infrastrukturo. To je zmanjšalo obremenitev na mestno vodovodno omrežje in prispevalo k trajnostnemu ravnanju z vodnimi viri (Artscape, 2015). Trajnost je kompleksen pojem z različnimi opredelitvami, ki se pogosto razlikujejo med seboj. Ključnega pomena so prakse, ki ne smejo zanemarjati družbenih vplivov. Trajnost spoštuje naravne procese in vključuje skupnost v ohranjanje okolja, kar najbolje ponazarjajo kmetijske tržnice. Te tržnice, kot je kmetijska tržnica v Wychwoodskih skednjih, zmanjšujejo količino odpadkov z manjšim obsegom embalaže, podpirajo lokalne kmete in dajejo prednost ekološki ter zdravi hrani (Campigotto, 2010, str. 8–9). Poglobljen pregled kmetijskih tržnic razkriva njihovo ključno vlogo pri zagotavljanju dostopa do osnovnih dobrin, spodbujanju trajnostnih praks, varovanju okolja in ustvarjanju pravičnih družbenih okolij. V Kanadi te tržnice ponujajo lokalno pridelano hrano visoke kakovosti, pri čemer porabijo manj energije in embalaže kot konvencionalne

Slika 5: Zunanji pogled na Wychwoodske skednje in enega od skupnih vrtov
Vir: Domen Puš (2023)

trgovine. Poleg tega spodbujajo interakcijo med skupnostmi, vključujejo družbene vrednote v okoljske ukrepe in obravnavajo razlike v zdravju. Študije dokazujejo njihovo učinkovitost pri povečanju razpoložljivosti hrane, socialnih stikov, lokalnega gospodarstva in ponosa skupnosti (Campigotto, 2010, str. 8–9).

8. ZAKLJUČEK

Zgodba o kompleksu “Wychwoodskih skednjev“ ni le primer uspešne prenove, temveč tudi navdih za skupnosti po vsem svetu, ki si prizadevajo za revitalizacijo svojih mestnih območij. Ta projekt je dokaz, da lahko kombinacija lokalne zavzetosti, trajnostnih praks in kulturnega izražanja ustvari prostor, ki ne le zadostuje potrebam sedanjosti, temveč tudi postavlja temelje za boljšo prihodnost. “Wychwoodski skednji“ kažejo, kako lahko prostori, zasnovani z mislijo na skupnost, spodbujajo socialno kohezijo in ekonomski razvoj, hkrati pa ohranjajo kulturno dediščino. Drugi prostori in skupnosti se lahko zgledujejo po modelu “Wychwoodskih skednjev“ tako, da sprejmejo participativne pristope, ki vključujejo lokalne prebivalce v procese odločanja. Ta vključitev zagotavlja, da prenova odraža resnične potrebe in želje skupnosti ter omogoča ustvarjanje dinamičnih prostorov, ki spodbujajo socialno interakcijo in sodelovanje. Ključno je, da se pri načrtovanju takšnih projektov upoštevajo različne kulturne identitete in potrebe vseh družbenih skupin, kar vodi k večji vključenosti in zmanjšanju neenakosti. Poleg tega lahko model “Wychwoodskih skednjev“ služi kot zgled za trajnostno urbano načrtovanje, ki se osredotoča na ekološke prakse, kot so zbiranje deževnice, energetska učinkovitost in ohranjanje lokalnih virov. Tak pristop ne le da izboljšuje kakovost življenja prebivalcev, ampak tudi prispeva k globalnim prizadevanjem za boj proti podnebnim spremembam in degradaciji okolja. S povezovanjem umetnosti, kulture in trajnosti “Wychwoodski skednji“ ustvarjajo prostor, ki ga oblikujejo ljudje in za ljudi, kar postavlja standarde za prihodnje projekte po svetu.

VIRI IN LITERATURA

Artscape. (2015). What is Artscape Wychwood Barns. Pridobljeno s: <https://artscapewychwoodbarns.ca/about/>

CAGBC, Canada Green Building Council. (2023). Pridobljeno s: <https://www.cagbc.org/our-work/certification/leed/>

Campigotto, R. M. (2010). Farmers’ markets and their practices concerning income, privilege, and race: A case study of Wychwood Artscape Barns in Toronto, 17-49. University of Toronto. Pridobljeno s https://central.bac.lac.gc.ca/.item?id=MR72854&op=pdf&app=Library&oclc_number=1019507337

Federation of Canadian Municipalities. (2023). The evolution of lo-

cal economic development in Canada, 5-10. Pridobljeno s https://www.vernon.ca/sites/default/files/docs/city-hall/minutes/230525_EDAC_Min_Adopted.pdf

Goldberg-Miller, S. B. (2015). Creative Toronto: Harnessing the economic development power of arts & culture. Artivate, 4(1), 25-48. Pridobljeno s <https://muse.jhu.edu/article/811829/pdf>

Government of Canada, Canada’s Regional Development Agencies. (2024). Pridobljeno s: <https://ised-isde.canada.ca/site/ised/en/canadas-regional-development-agencies>

Grodach, C., & Silver, D. (Eds.). (2012). The politics of urban cultural policy: Global perspectives. Routledge. Pridobljeno s https://books.google.si/books?hl=sl&lr=&id=UQPQnfKv5w-0C&oi=fnd&pg=PP2&dq=THE+POLITICS+OF+URBAN+CULTURAL+POLICY&ots=-skPxEVFOB&sig=nzmR2WGkCKHAalfq9sj3XZHX-aeE&redir_esc=y#v=onepage&q=THE%20POLITICS%20OF%20URBAN%20CULTURAL%20POLICY&f=false

Lobko, J. (2012). Toronto Brownfield Redux: Artscape Wychwood Barns and Evergreen Brick Works, 398-410. Pridobljeno s <https://openarchive.icomos.org/id/eprint/1178/>

Shaffer, R., Deller, S., & Marcouiller, D. (2006). Rethinking community economic development. Economic development quarterly, 20(1), 59-74. Pridobljeno s https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0891242405283106?casa_token=dvJdbloAe6EAAAAA:XT-nvZZ0WpEDwEdb_Gw0Va6R1KFQGTOWCl1Us4pWo4YYhfdMFcwD-NvczcY6K1yFrQ0ZCjGog2-s

Simon Fraser University. (2024). What is CED?. Pridobljeno s: <https://www.sfu.ca/ced/certificate/About.html>

The Corporation of the city of Vernon. (2023) The evolution of local economic development in Canada. Pridobljeno s: https://www.vernon.ca/sites/default/files/docs/cityhall/minutes/230525_EDAC_Min_Adopted.pdf

Wychwood barns. (2024). Pridobljeno s: <https://wychwoodbarns.ca/about/our-donors-and-supporters/>

Staroselci v Kanadi

Gal Miketič

gm1847@student.uni-lj.si

Ana Grm

ag5651@student.uni-lj.si

14

1. UVOD

Kanada, ki slovi kot napredna demokratična država, ima vseeno temno plat. Ta plat predstavlja kolonizacija prvotnega prebivalstva in njihovo zatiranje. Deležna je veliko kritik glede položaja domorodnih ljudstev. Družba, v kateri živijo, pa je kriva za nesrečno stanje staroselcev. Zgodovina domorodnega ljudstva je polna pestrega dogajanja, o čemer danes še vedno težko govorijo, ampak je politika napredovala do te meje, da socialna integracija domorodnega prebivalstva omogoča ohranitev in nadaljnjo razvijanje vsaj del njihovih tradicionalnih vrednot, jezika in kulture. Članek je strokovne narave, v njem pa bova izpostavila prvotno ljudstvo v Kanadi ter razmišljala, kaj so doživljali skozi zgodovino in kakšen položaj imajo danes. Za metodologijo sva interpretirala različno literaturo, vse informacije sva črpala iz podane literature in tudi s tem odgovorila na zastavljeno raziskovalno vprašanje, ki se glasi: »V čem se kaže dejstvo, da prvotno ljudstvo v Kanadi danes živi v boljših življenjskih pogojih kot pa v preteklosti?«

2. KDO SO STAROSELCI?

Izraz staroselci oz. domorodci opisuje ljudstva, ki imajo korenine v deželah prednikov, ki so nastale pred samo kolonizacijo. Po vsem svetu je približno 370 milijonov prebivalstva, ki se definirajo kot avtohtona ljudstva. Domorodce po celem svetu združuje skupna izkušnja kolonializma. Sama izkušnja in zgodovina kolonializma pa se med skupinami zelo razlikuje zaradi različne geografije in domorodne skupine. Staroselci so po svetu poimenovani z različnimi imeni. V Kanadi so po zakonu opredeljeni domorodci kot »Prvi narodi«, ljudstvo Metisti in Inuiti pa »prvotna ljudstva«. Sicer ti izrazi ne upoštevajo imen domorodnih ljudstev, ki jih uporabljajo staroselci zase. V Kanadi na primer izraz »prvi narodi« (”First Nation”) vključuje 600 priznanih plemen in narodov (Nelson, Wilson, 2017).

Omenjeno je že bilo, da so v Kanadi tri kategorije domorodnih ljudstev: Prvi narodi, Metisti in Inuiti. Inuiti so naseljeni v severnih regijah Kanade. Njihova domovina je znana Inuit Nunangat, ki vključuje veliko zemlje, vode in ledu. Znani so po svojih tradicionalnih praksah, kot so umetnost, lov in ribolov. Ljudstvo Metis so mešanega evropskega in domorodnega porekla, predvsem iz prvih narodov in francosko-kanadske dediščine. Živijo večinoma v zahodni Kanadi. Njihova kultura in zgodovina je precej posebna, saj se močno povezuje z naseljem Red River v Manitobi. Ljudstvo Metisov je imelo tudi ključno vlogo v kanadski zgodovini, predvsem med uporom na Red Riverju in severozahodnem uporu v 19. stoletju. Ljudstvo Prvih narodov so prvotno ljudstvo dežele in so največja skupina domorodcev v Kanadi. Poseljeni so po različnih regijah po vsej državi in imajo svoje edinstvene jezike, kulture in tradicije. Veliko skupin Prvih narodov se nahajajo v rezervatih, določenih ozemelj za staroselce (Indigenous Peoples in Canada, b. d.). Indijanski zakon (”The Indian Act”) je glavni zakon, s katerim zvezna

vlada ureja vsa vprašanja v zvezi z domorodnimi ljudstvi. Omenjeni zakon staroselce deli v dve kategoriji – Indijance¹ s statusom in Indijance brez statusa. Indijanci s statusom so prebivalci, ki so zapisani v indijanskem registru in so imetniki identifikacijske (statusne) kartice, s katero se lahko identificirajo kot domorodci. Na kartici so zapisane vse informacije o njihovi identiteti ter registrska številka. Indijanci brez statusa pa so staroselci, ki niso registrirani pri zvezni vladi in ne more uveljavljati pravic, vezanih na domorodce. Vsi staroselci v Kanadi so zaščiteni s 35. členom Ustavnega zakona iz leta 1982, ki določa pravice domorodcev (Indigenous Peoples in Canada, b. d.).

V popisu prebivalstva kanadskega statističnega urada leta 2021 so zabeležili več kot 1,8 milijonov ljudi kot domorodce, kar predstavlja pet odstotkov nacionalnega prebivalstva. Čeprav je kolonializem precej zmanjšal populacijo staroselcev, v nekaterih primerih celo uničil, sta domorodna kultura in jezik še vedno aktualna in naprej rasteta ter uspevata kljub skrajnim težavam (Indigenous Peoples in Canada, b. d.).

3. ZGODOVINA

Avtohtona ljudstva v Kanadi so se soočala z dolgo zgodovino kolonizacije, razseljevanja in škodljivih vplivov vladnih politik, kot so indijanske rezidenčne šole, rezervati, indijanski zakon in Sixties Scoop². Takšne prakse so bile v kombinaciji z rasizmom, dejanji segregacije, izgubo ozemlja in vse manjšim ali neenakim dostopom do virov hrane in javnih storitev. Posledično se je zdravje in socialno-ekonomska blaginja domorodcev poslabšala oz. uničila. Te politike so imele hude in trajne posledice za staroselce v državi, vključno s kulturnim zatiranjem in travmami. S kolonizacijo in naseljevanjem belcev se je tradicionalni domorodni način življenja za vedno spremenil.

Kolonizacija je bila za nekatere narode dolgotrajen način pridobivanja bogastva in vpliva. V Severni Ameriki se je začela v zgodnjem 16. stoletju. Pred tem so imela staroselska ljudstva svoje sorodstvene in upravljalvske strukture, obrede in sisteme verovanja ter znanje, ki so ga razvijale številne generacije. Na začetku je bil odnos med prispelimi Evropejci in domorodnimi ljudstvi zelo cenjen. Izmenjavali so si veščine in znanje ter trgovinska in vojaška zavezništva, dokler preprosto niso bili več potrebni in obravnavani kot obremenitev. Ko se je število naseljenih Evropejcev

¹ Izraz ”Indijanec” je v sedanjih razmerah lahko politično nekorekten, saj je bil izraz prvotno mišljen za avtohtone prebivalce Indije (ko je Krištof Kolumb odkril Ameriko, je bil prepričan, da je pristal v Indiji, zato so Severno Ameriko nekaj časa klicali Zahodna Indija). Ta izraz je za avtohtona ljudstva v Ameriki celo žaljiv.

² Izraz Sixties Scoop se nanaša na časovno obdobje v šestdesetih letih, ko so bili otroci domorodnih družin odvzeti od staršev ali skupnosti brez njihovega soglasja ter so bili dani v posvojitev v neavtohtone družine v Ameriki.

povečalo, je želja po zemlji in bogastvu rasla, kolonizacija domorodnih ljudstev pa je bila dosežena s puškami in bi-ološkim orožjem, ki je povzročalo razne bolezni, kot so črne koze, tuberkulozo in gripo, ki so ubile več ljudi. V današnji Kanadi je bilo ocenjeno število domorodnih ljudstev pred kolonizacijo med 350.000 in 500.000, ampak se je do leta 1867 to število zmanjšalo na samo 125.000 (Matheson idr., 2022).

Indijanski zakon je kanadski zvezni zakon. Ureja zadeve v zvezi s statusom domorodnih skupin in indijanskimi rezervati. Skozi samo zgodovino je bil zelo intenziven, ker pooblašča kanadsko zvezno vlado, da ureja in upravlja zadeve in vsakdanje življenje registrirnih Indijancev in rezervnih skupnosti. Omogočil je tudi, da vlada določi zem-ljo ter opredeli, kdo se v obliki statusa šteje za Indijanca in kdo ne. Omenjeni zakon je bil deležen številnih sprememb, odkar je bil leta 1876 prvič sprejet, ampak danes večinoma ohranja svojo prvotno obliko. Indijanski zakon je del dolge zgodovine asimilacijske politike, ki je nameravala ukiniti domorodne skupnosti in njihovo kulturo, gospodarstvo in politične sisteme tako, da se absorbirajo v “običajno” kanadsko življenje in sprejmejo evropske vrednote (The Indian Act, b. d.).

Gospodarske razmere med domorodci so bile zgodovinsko usmerjenje bolj v preživetje. Organizirani so bili v dejavnos-ti, kot so ribolov, lov in nabiralništvo. Gospodarske dejav-nosti so bile v veliki meri odvisne od geografske razpoložl-jivosti in sezonskih virov hrane. Ti dejavniki so vplivali na samo organizacijo domorodnih skupnosti, kot so velikost, trajanje naselitve, delitvijo dela in interakcijo z drugimi staroselskimi skupinami. Ko je nastopil presežek virov, je bilo omogočeno tudi trgovanje med različnimi staroselskimi skupinami. Te dejavnosti niso zagotavljale le materialno korist za gospodarstvo, ampak tudi priložnosti za gradnjo, vzpostavitev in krepitev zavezništva ter reševanja sporov. Ko se je začel prvi val kolonizacij na območju Kanade, je prisotnost Evropejcev povzročala nekaj motenj v tradi-cionalnih vzorcih gospodarske dejavnosti domorodcev. Razširila se je možnost trgovanja. Konflikt pa se je razvil, ko so potrebe za preživetje temeljile na trgu in ne več na lovu. Sama odvisnost od zunanjega trga je domorodce peljala do potencialnega uničenja in posledično so Evropejski naseljenci kmalu zahtevali domorodna zemljišča in vire, udeležba domorodnih skupin na trgu pa je predstavljal zelo majhen delež.

Indijanski zakon je imel dolgotrajne posledice na gospo-darstvo domorodnih skupin ter njihovo kulturo in politični sistem. Omenjeni zakon se je pogosto uporabljal v povezavi z drugimi asimilacijskimi politikami domorodcev. V poznem 19. stoletju je bil indijanski zakon uporabljen kot podpora sistemu prepustnic in je omejeval gibanje staroselcev izven rezervatov. Iz ekonomskega vidika je omejitev mobilnosti omejevala avtohtone kmete na področju trgovanja. Od av-tohtonih prodajalcev se je poleg prepustnice zahtevalo tudi dovoljenje za prodajo. kar je pomenilo zamuden postopek

za kmete in je povzročilo kvarjenje pridelkov in posledično zmanjševanje dohodka. Tako je Indijanski zakon skupaj s sistemom prepustnic in dovoljenj ter drugimi politikami škodoval domorodnemu gospodarstvu. Dediščina kolo-nizacije pa še danes vpliva na gospodarske razmere sta-roselcev v Kanadi (Trovato, Pedersen, Price, Lang, 2022). Časovno obdobje imenovano The Sixties scoop zaznamuje desetletje, ko so otroke domorodnih družin brez privolitve staršev odvzeli in jih premestili v bele družine srednjega razreda po celotni državi. Dejanje se ni pojavilo kot skrb vlade za prihodnost domorodnih otrok, ampak kot eden izmed rasističnih dejanj proti staroselcem. Namen je bil predvsem, da se otroke asimilira v klasične belske družine in posledično odtuji od njihove kulture in skupnosti. Sam proces odvzemanja otrok se je začel leta 1951, ko so sprejeli spremembe v Indijanskem zakonu in posledično so vlade dobile pristojnosti za nadzorovanje blaginje otrok do-morodcev. V tem času so se domorodne skupnosti soočale z visokimi stopnjami revščine in socialno-ekonomskimi ovirami, v veliki meri zaradi omejevanja pravic z Indijanskim zakonom. Odločitve o vključitvi domorodnih otrok v sistem otroškega varstva so večinoma sprejemali socialni delavci neavtohtonega porekla, ki so delali po evro-kanadskem sistemu vrednot in niso bili izpostavljeni domorodnim pogledom na svet. Prav tako niso bili poučeni s kulturo domorodnih skupnosti, s katerimi so delali. Njihova ideja o pravi družini je temeljila na evro-centričnih vrednotah. Poleg tega pa socialnim delavcem do leta 1980 ni bilo potrebno zaprositi za soglasje staroselcev, ko so te otroke vzeli iz njihovih družin. Pošiljali so jih tudi v tuje države, kot so Združeno kraljestvo, Nemčija, Indija, Nizozemska in Nova Zelandija (Sixties Scoop, b. d.-a).

Posamezniki, ki so preživeli Sixties Scoop, so se soočali s številnimi izzivi in dolgoročnimi vplivi, kot so izguba ded-iščine in kulturne identitete ter nizka samozavest. Preživeli so ostali ločeni od svoje prave kulture in družine, kar je povzročalo občutek zmede in izoliranosti. Številni posvojeni otroci so za svojo pravo kulturo izvedeli pozneje v življen-ju, saj rojstne knjige ni bilo mogoče odpreti brez soglasja staršev in otroka. Poročali so tudi o številnih fizičnih, čustvenih in spolnih zlorabah v družinah, v katerih so bili nameščeni. Posvojeni otroci so kljub premestitvi še vedno čutili pomanjkanje pripadnosti, saj jim ni bilo zagotovljeno kulturno specifično izobraževanje in izkušnja, potrebna za oblikovanje zdrave in domorodne identitete (Sixties Scoop, b. d.-a).

Skozi zgodovino se opaža, da se zakonodaja počasi spreminja in vlada dojema svoje storjene napake. V osem-desetih letih prejšnjega stoletje je prišlo do sprememb v politikah o blaginji otrok. Vpliv Johnstonevega poročila o posvojitvah in druga poročila, ki so bila kritična do Six-ties Scoop, so sodnika Edwina Kimelmana pripeljala do odobritve sprememb. Preden so otroke lahko namestili v neavtohtone družine, je imela prednost njihova širša družina. Do več sprememb je prišlo leta 1990, ko je zvezna

vlada ustanovila program First Nations Child and Family Services. Lokalne skupnosti so dobile pooblastilo za upra-vljanje otroških in družinskih storitev v skladu z deželno in teritorialno zakonodajo. Od takrat so poostrili tudi nadzor nad službami za varstvo otrok. Leta 2015 se je provinca Manitoba opravičila za Sixties Scoop in sama napovedala, da bo to zgodovino vključila v šolski učni načrt. Leta 2017 je kanadska vlada objavila, da se je pripravljena pogajati o poravnavi 1,3 milijardne dolarjev vredne skupinske tožbe, sprožene proti njej leta 2009. Poravnava je znašala v višini 800 milijonov dolarjev za preživele. Istega leta je sodnik višjega sodišča razsodil v prid žrtvi Sixties Scoop in ugotovil, da zvezna vlada ni sprejela ustreznih ukrepov za zaščito kul-turne identitete otrok. To je predstavljala prva zmaga tožbe Sixties Scoop v Kanadi (Sixties Scoop, b. d.-b).

4. GENOCID – REZIDENČNE ŠOLE

Z izrazom »genocid« opisujemo uničenje naroda ali etnične skupine. Da bi v celoti razumeli pomen kulturnega uničenja v okviru koncepta genocida, je ključno podrobneje raziska-ti spise Raphaela Lemkina, poljsko-judovskega pravnega strokovnjaka, ki je ustvaril izraz “genocid” in mu dal kon-tekst. Lemkin je genocid opredelil kot nameren uničevalni proces naroda ali etnične skupine. Genocid običajno ne vključuje takojšnjega iztrebljanja naroda, razen če gre za množična pobijanja. Pravzaprav gre za skrbno načrtovanje različnih dejanj, katerih cilj je postopno podiranje temeljnih stebrov življenja nacionalnih skupin, kar nazadnje pripelje do njihovega uničenja. Ta usklajena prizadevanja posegajo v politične in družbene institucije, kulturo, jezik, narodno identiteto, vero in gospodarstvo skupine. Jedro genocida je usmerjeno proti celotni skupini, čeprav genocidna dejanja vplivajo na posameznike. Tovrstna dejanja zajemajo uničen-je osebne varnosti, svobode, zdravja, dostojanstva in celo življenj posameznikov, ki pripadajo tem skupinam (Amir, 2018).

Genocid ni bil zaznamovan zgolj z združenim ciljem, temveč tudi s svojo zapleteno naravo, zato gre za celovit in siste-matičen pristop. Po besedah Lemkina se je genocid izvajal s koordiniranim napadom na različne vidike življenja zajetih narodov. Lemkin je identificiral “tehnike genocida” na osem “področij”, vključno s političnim, socialnim, kulturnim, gospodarskim, biološkim, fizičnim, verskim in moralnim (Lemkin, 1944).

Na področju kulture je med drugimi ukrepi omenil »pre-poved ali uničenje kulturnih ustanov in kulturnih dejavnosti ter nadomeščanje strokovnega izobraževanja s študijem svobodnih umetnosti, da bi zatrl humanistično razmišljanje, ki se je zasedbi zdelo nevarno, ker je spodbujalo nacionalno zavest”. Kulturne tehnike vključujejo tudi prepoved uporabe jezika skupine, strog nadzor nad vsemi kulturnimi aktivnos-tmi, vključno z različnimi oblikami umetnosti, ter uničevan-je nacionalnih spomenikov, knjižnic, arhivov, muzejev in galerij (Luck, 2018).

Rezidenčne šole so bile verske institucije, ki jih je podpirala kanadska vlada in so bile ustanovljene z namenom vkl-jučevanja domorodnih otrok v evropsko-kanadsko družbo. V naslednjih letih so kanadske vlade uporabile zakonodajne ukrepe, s katerimi so domorodnim ljudem odvzele temeljne človekove in pravne pravice, zmanjšale njihovo dostojan-stvo in integriteto, vse to pa z željo, da bi pridobile nadzor nad njihovim ozemljem, naravnimi viri in pravicami. Zakon o Indijancih, ki je bil prvič uveden leta 1876, je kanadski vladi omogočil regulacijo skoraj vsakega vidika življenja avtohtonih prebivalcev, vključno z obveznim obiskovan-jem rezidenčnih šol za otroke avtohtonih prebivalcev, ki so večinoma začele delovati po letu 1880 (Historica Canada, Heritage Minutes, b. d.).

Te šole so sprva ustanovile krščanske cerkve in kanads-ka vlada. Njihov glavni cilj je bil s prisilo spreobrniti domorodce v krščanstvo, da bi jih s kulturno, socialno, izobraževalno, gospodarsko in politično asimilacijo vključili v kanadsko družbo. Te šole so bile nenehno premalo finan-cirane, kar je povzročilo prenatrpanost in razmah težav, kot so lakota, zanemarjanje ter fizična, čustvena in spolna zloraba, zaradi česar so bile pogosto izolirane od običajnih človeških stikov in vzgoje. Učence so nasilno ločili od nji-hovih skupnosti, družin in staršev ter jim pogosto prepove-dali uporabo domorodnih jezikov ali tradicionalne glasbe in plesa. Treba je poudariti, da so se izkušnje preživelih od šole do šole precej razlikovale (Historica Canada, Heritage Minutes, b. d.).

Rezidenčne šole so povzročile neizmerno škodo, ki je prekinila življenje, škodovala zdravim skupnostim in povz-ročila dolgotrajne težave. Zapuščina teh šol je generacije domorodcev odtujila od njihovih prepričanj, tradicij in načinov življenja, kar je povzročilo medgeneracijske travme, ki še danes vplivajo na avtohtone skupnosti po vsej Kanadi (Truth and Reconciliation Commission of Canada, 2015). Milloy (1999) podrobno opisuje, kako je kanadska vlada skozi sistem rezidenčnih šol dosegla asimilacijo avtohtonih otrok in posledično uničila njihove kulturne korenine in identitete, kar kaže na namenski in sistematičen proces uničevanja kulture, ki ga lahko uvrstimo v okvir kulturnega genocida.

V sedemnajstih rezidenčnih šolah v Ontariu so se izvajale različne dejavnosti, ki so prispevale h kulturnemu genocidu avtohtonih skupnosti. Otroci so bili prisiljeni govoriti an-gleško ali francosko, prepovedano pa jim je bilo uporabljati svoj materni jezik, kar je vodilo v izgubo jezika in kulturne identitete.

Dodatno so morali sprejeti veroizpoved šole, kar je pomeni-lo zavrnitev njihovih duhovnih prepričanj. Njihova telesa so bila podvržena prisilnemu striženju las in nošenju uniform, kar je uničevalo njihovo individualnost. Prisiljeni so bili tudi v delovna okolja, kjer so se soočali z zlorabami in poman-jkanjem hranljive hrane, kar je vodilo do zdravstvenih težav. Te travmatične izkušnje so prispevale k dolgotrajnim psi-hološkim posledicam, ki se še danes odražajo v avtohtonih

skupnostih, kar povečuje stopnjo duševnih bolezni in socialnih izzivov, kot so zlorabe in nasilje (Union of Ontario Indians, 2013).

Rezidenčne šole so razvijale, izvajale in uveljavljale stroga pravila, da bi zagotovili, da otroci sprejmejo in prilagodijo jezike, verska prepričanja in način življenja.

V nadaljevanju so predstavljeni nekateri dokumentirani načini, s katerimi je osebje indijanskih šolskih domov poskrbelo, da so učenci spoštovali pravila (Union of Ontario Indians, 2013):

- igle, ki so jih vbodli v jezike, če so govorili njihov jezik,
- usnjeni trak za udarjanje po različnih delih telesa,
- pretepanje s pestmi,
- žganje in opekline na rokah,
- pretepanje do nezvesti,
- stradanje,
- sramotenje,
- javno pretepanje golih otrok,
- javno razgaljanje,
- pregledovanje spolovil,
- spolna zloraba,
- zapiranje v omare, kletke in kleti.

5. ŽIVLJENJE DANES

Več generacij avtohtonih prebivalcev je bilo prikrajšanih za možnost razvijanja starševskih veščin. Ta prikrajšanost ni bila le posledica njihove ločenosti od skupnosti in družin, temveč tudi hudega zanemarjanja s strani šolskih oblas-ti. Poleg tega so otroke sistematično učili, da so njihovi tradicionalni načini, vključno z njihovimi jeziki in kulturami, manjvredni. Glede na to, da so rezidenčne šole delovale v več generacijah avtohtonih prebivalcev, bo tudi proces celjenja teh ran trajal več generacij. Čeprav se je ta proces že začel, še zdaleč ni enostaven ali lahkoten (Hanson, Gamez, & Manuel, 2020).

Lemkin je genocid opredelil kot uničevalni proces, ki cilja na uničenje naroda ali skupine, ne le skozi fizično iztre-bljanje, ampak tudi skozi kulturno uničenje, kot so prisilne asimilacije in uničenje identitete (Kuper, L.,1981. Genocide: Its Political Use in the Twentieth Century. Yale University Press). Ta definicija natančno ustreza delovanju rezidenčnih šol, kjer so skozi prisilno spreobračanje otrok, prepoved jezika in ločevanje otrok od njihovih družin izvajali kulturni genocid z namenom uničenja identitete avtohtonih skup-nosti.

Teh travmatičnih posledic niso občutili le tisti, ki so ime-li neposredno izkušnjo z rezidenčnimi šolami, temveč so se prek različnih psiholoških, fizioloških in družbenih procesov prenesle tudi na naslednje generacije. Šole so pustile zgodovinsko in čustveno dediščino sramu, izgube in sovraštva do samega sebe, ki je temeljni vzrok zasvojenosti in številnih s tem povezanih družbenih težav, s katerimi se danes soočajo aboridžinske skupnosti (Aguiar, Halseth, & Regine, 2015).

Obdobje rezidenčnih šol je pustilo trajne posledice na zdravju in dobremu počutju posameznikov, družin in celotnih skupnosti. Po podatkih Truth and Reconciliation Commission of Canada (2015) je več kot 150.000 otrok pris-ilno obiskovalo te šole, kjer so doživeli fizične, psihološke in kulturne zlorabe. Raziskave Bombay, Matheson in Anisman (2014) poudarjajo, da so ti otroci in kasnejše generacije doživeli povečano stopnjo depresije, anksioznosti in drugih duševnih težav zaradi izkušenj, povezanih z asimilacijo in zlorabami v rezidenčnih šolah. Gre za pojave, ki jih danes imenujemo medgeneracijske travme, saj vplivajo na nasled-nje generacije, ki pogosto občutijo posledice travm, čeprav sami niso imeli neposrednih izkušenj z rezidenčnimi šolami. Zelo znan je primer šole Kamloops Indian Residential School, ki je pridobila mednarodno pozornost leta 2021, ko so odkrili neoznačene grobove več kot 200 otrok. Ti grobovi pričajo o travmatični preteklosti in sistematičnem zanemar-janju ter zlorabah, ki so jih doživljali otroci v teh šolah (Cow-ard, H., 2021. The Legacy of Kamloops Residential School. Canadian Historical Association). Primer Kamloops je sim-boličen za razumevanje, kako so bile fizične in psihološke zlorabe sestavni del vsakdanjega življenja v teh institucijah, kar ponazarja genocidno naravo delovanja rezidenčnih šol. Avtohtoni prebivalci Kanade se soočajo z najhujšimi sta-novanjskimi izzivi v državi. V primerjavi z neavtohtonimi Kanadčani so avtohtoni prebivalci bolj izpostavljeni živl-jenju v prenatrpanih, plesnivih in neprimernih stanovanjih. Prav tako se srečujejo z večjo verjetnostjo brezdomstva, ki vključuje primere, ko zaradi pomanjkanja primernih alternativ začasno bivajo pri prijateljih, družini ali na drugih lokacijah. Stopnja domorodnih gospodinjestev, ki se soočajo z osnovnimi stanovanjskimi potrebami, znaša 18 % in prese-ga nacionalno povprečje, ki znaša 12,7 %.

Stanovanjska kriza je povzročila zdravstvene težave zaradi izpostavljenosti plesni. Družine so običajno prikrajšane za ustrezen počitek in spanje zaradi znatno povečanih stroškov komunalnih storitev, v zadnjih mesecih pa se je zmanjšalo tudi izobraževanje. Včasih so družine prisiljene sprejeti težke odločitve med ogrevanjem in osvetlitvijo stanovanja ali nakupom hrane (Garneau, 2022).

V enem desetletju, od marca 2009 do marca 2018, se je število zaprtih domorodcev znatno povečalo, in sicer za 42,8 %. To je v popolnem nasprotju s celotno populacijo odraslih zapornikov, ki se je v istem časovnem obdobju povečala za manj kot 1 %. Do 31. marca 2018 so domorodni zaporniki predstavljali 28 % celotne zvezne zaporniške populacije, čeprav so predstavljali le 4,3 % celotnega kanadskega prebivalstva. Še bolj zaskrbljujoč pa je položaj domorodnih žensk. V zadnjem desetletju se je število domorodnih žensk, ki prestajajo zvezno kazen, povečalo za 60 %, in sicer s 168, marca 2009, na 270, marca 2018. Ob koncu tega poročeval-skega obdobja so domorodne ženske predstavljale 40 % vseh zaprtih žensk v Kanadi (Clark, 2019). To povečanje zapornikov in visoka stopnja brezdomstva sta lahko ne-posredna posledica travme, ki so jo preživeli med obisko-

vanjem rezidenčnih šol, kar ponazarja dolgotrajne posledice teh sistematičnih zlorab.

Ključno je, da se raziskovalni problemi, povezani z rezidenčnimi šolami in genocidom, obravnavajo v kon-tekstu današnjih izzivov, s katerimi se soočajo avtohtone skupnosti. Razumevanje teh povezav je nujno za razvijanje ustreznih rešitev in politik, ki bodo podprle zdravljenje in rehabilitacijo avtohtonih prebivalcev, ki se še vedno spopri-jemajo s posledicami preteklih travm.

Dejavnikov, ki vplivajo na količino domorodcev v zaporih, je veliko. Ekonomski dejavniki, zlasti tisti, ki so povezani z zaposlitvenimi možnostmi, so bili opredeljeni kot dejavni-ki, ki prispevajo h kriminalnemu vedenju v domorodnih skupnostih. Otroci, ki odraščajo na območjih z omejenimi možnostmi zaposlitve, nejasnimi obeti za prihodnost in pomanjkanjem vzornikov, ki so zgled za vrednost dela, so v primerjavi s svojimi vrstniki bolj nagnjeni k vključevanju v kriminalne dejavnosti. Ko posamezniki postanejo starejši, lahko gospodarski pritiski še naprej vplivajo na kriminalno vedenje (Linden, b. d.).

Za pripravo mladih posameznikov za vstop na trg dela so bili razviti različni programi. Večina programov za zaposlo-vanje mladih ponuja ocenjevanje in vrednotenje spretnosti, praktične življenjske veščine, usposabljanje za izboljšanje pripravljenosti na delo, poklicno in svetovalno podporo ter pomoč pri iskanju zaposlitve ali priložnosti za usposabljanje pridobivanja novih spretnosti. Ti programi običajno vključu-jejo nadzorovano iskanje zaposlitve in nadaljnjo podporo, ko si posameznik zagotovi zaposlitev (Linden, b. d.). Eden izmed teh programov je ‘Program Upognjena Puščica’ (The Bent Arrow Program), ki se izvaja za staroselce med 16. in 24. letom in traja 16 tednov. Program mladim nudi različna usposabljanja in podporo pri razvoju praktičnih življen-jskih veščin ter vstopu na trg dela. S tem programom želijo avtohtone skupnosti izboljšati zaposlitvene možnosti in opolnomočiti mlade z veščinami, ki so potrebne za aktivno vključevanje v družbo.

Veliko staroselcev se sooča s pragom revščine do te mere, da sredstva ne zadostujejo za zadovoljitev osnovnih človekovih potreb, kot so zatočišče, hrana in varna pitna voda. Eden ekonomski dejavnik nam pokaže, da kar 18.3 % staroselcev letno zasluži manj kot 20.000 \$ v primerjavi z nestaroselci, katerih delež je 9.9 %.

Predlagani načini za spopadanje z revščino:

- Prenos dohodka
- Druge vladne politike
- Krepitev gospodarske osnove skupnosti

Pri odpravljanju vzrokov revščine so zgoraj navedeni načini ustrezni, vendar so nekateri učinkovitejši od drugih (Wien, 2017).

6. ZAKLUČEK

V zaključku članka lahko povzamemo, da je Kanada,

kljub svojem ugledu kot napredna demokratična država, imela temno zgodovino kolonizacije in zatiranja svojih staroselcev. Domorodna ljudstva so se soočala s števil-nimi izzivi in krivicami, vključno z rezidenčnimi šolami, ki so imele uničujoče posledice za njihovo kulturo, jezik in družbo. Genocidna narava teh šol je prizadela več generacij domorodcev in pušča globok vpliv še danes. Kljub zgodovinskim travmam se danes staroselci borijo za ohranitev svoje kulture, jezika in tradicij ter za pravice in dostojanstvo svojih skupnosti. Kanadska vlada se trudi izboljšati svoje odnose s staroselci in sprejeti ukrepe za pomiritev dolgotrajnih travm. Pomembno je, da se zaveda-mo zgodovinskih krivic, ki so bile storjene proti staroselcem, ter da se zavzemamo za pravičnost, versko svobodo in kulturno ohranjanje teh skupnosti. Le skozi ozaveščanje, izobraževanje in prizadevanje za spremembe lahko prispe-vamo k izboljšanju razmer za domorodna ljudstva v Kanadi. Na podlagi prestavljene literature lahko podpreva dejstvo, da današnji domorodci v Kanadi živijo v boljših življenjskih pogojih kot pa so v preteklosti, saj jim država nudi razne ukrepe za lažje življenje in premagovanje travm iz preteklos-ti, nudi jim tudi ohranjanje lastne kulture, vere in na splošno celotne skupnosti. Država se premika proti boljšim odno-som s staroselci, saj s tem pripomore k lažjemu delovanju celotne države.

VIRI

Aguiar, W., Halseth, & Regine. (2015). Aboriginal peoples and historic trauma: The processes of intergenerational transmission. Pridobljeno s https://www.ccnsa-nccah.ca/docs/context/RPT-His-toricTrauma-IntergenTransmission-Aguiar-Halseth-EN.pdf
Amir, R. (2018). Cultural Genocide in Canada? It Did Happen Here. Pridobljeno s https://journals.library.ualberta.ca/aps/index.php/aps/article/view/28804/pdf

Bombay, A., Matheson, K., & Anisman, H. (2014). The intergener-ational effects of Indian Residential Schools: Implications for the concept of historical trauma. Transcultural Psychiatry, 51(3), 320-338. Pridobljeno s https://doi.org/10.1177/1363461513503380
Clark, S. (2019). Overrepresentation of Indigenous People in the Canadian Criminal Justice System: Causes and Responses. Prido-bljeno s https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/jr/oip-cjs/oip-cjs-en.pdf

Coward, H. (2021). The Legacy of Kamloops Residential School. Canadian Historical Association.

Garneau, M. (2022). The effects of the housing shortage on indige-nous peoples in canada. House of Commons.

Hanson, E., Gamez, D., & Manuel, A. (2020, September). The Res-idential School System. Pridobljeno s https://indigenousfounda-tions.arts.ubc.ca/the_residential_school_system/

Historica Canada, Heritage Minutes. (b. d.). Residential schools in canada. Pridobljeno s http://education.historicacanada.ca/files/32/ResidentialSchools_English.pdf

Indigenous Peoples in Canada. (b. d.). Pridobljeno s <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/aboriginal-people>
Kuper, L. (1981). Genocide: Its Political Use in the Twentieth Century. Yale University Press.

Lemkin, R. (1944). Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals for Redress. Washington DC: Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals for Redress.

Linden, R. (b. d.). Crime prevention in aboriginal communities. Pridobljeno s <http://www.ajic.mb.ca/crime.pdf>

Luck, E. C. (2018). Cultural Genocide and the Protection of Cultural Heritage. Pridobljeno s https://www.getty.edu/publications/occasional-papers-2/downloads/Luck_CulturalGenocide.pdf

Matheson, K., Seymour, A., Landry, J., Ventura, K., Arsenault, E., & Anisman, H. (2022). Canada’s Colonial Genocide of Indigenous Peoples: A Review of the Psychosocial and Neurobiological Processes Linking Trauma and Intergenerational Outcomes. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(11), Article 11. <https://doi.org/10.3390/ijerph19116455>

Milloy, J. S. (1999). A National Crime: The Canadian Government and the Residential School System, 1879 to 1986. University of Manitoba Press.

Nelson, S. E., & Wilson, K. (2017). The mental health of Indigenous peoples in Canada: A critical review of research. Social Science & Medicine, 176, 93–112. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.01.021>

Sixties Scoop. (b. d.-a). Pridobljeno s http://indigenousfoundations.arts.ubc.ca/sixties_scoop/

Sixties Scoop. (b. d.-b). Pridobljeno s <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/sixties-scoop>

The Indian Act. (b. d.). Pridobljeno s http://indigenousfoundations.arts.ubc.ca/the_indian_act/

Trovato, F., & Pedersen, A., & Price, J., & Lang, C. (2022). Economic Conditions of Indigenous Peoples in Canada. In The Canadian Encyclopedia. Pridobljeno s <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/aboriginal-people-economic-conditions>

Truth and Reconciliation Commission of Canada. (2015). Honouring the Truth, Reconciling for the Future: Summary of the Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Canada. Pridobljeno s <https://nctr.ca/records/reports/>

Union of Ontario Indians. (2013). An Overview of the Indian Residential School System. Pridobljeno s <https://www.anishinabek.ca/wp-content/uploads/2016/07/An-Overview-of-the-IRS-System-Booklet.pdf>

Wien, F. (2017). Tackling poverty in indigenous communities in canada. Pridobljeno s <https://www.nccih.ca/docs/determinants/FS-TacklingPovertyCanada-SDOH-Wien-EN.pdf>

Slovenski Kanadčani

Nina Cujnik

nc2625@student.uni-lj.si

Mitja Koder

mk9400@student.uni-lj.si

22

POVZETEK

Članek zajema različne vidike multikulturalizma ter se osredotoča na prispevek slovenske skupnosti v Kanadi. Multikulturalizem se opredeljuje kot obstoj več etničnih in kulturnih skupin znotraj ene družbe ter se kaže na različnih ravneh – od nacionalne do manjših skupnosti v državi. V političnem kontekstu predstavlja sposobnost države, da uspešno upravlja kulturno raznolikost znotraj svojih meja. Teorije migracij se osredotočajo na dogajanje na trgu dela. Raziskovalci (Hagen-Zanker, 2008; Haug, 2000; King, 2012; Massey idr, 1993) se osredotočajo v svojih poročilih na neo- klasične (mikro- in makro-) teorije migracij, nova ekonomija migracije delovne sile, vedenjski modeli, teorija dvojnega trga dela, teorija svetovnih sistemov, teorija migracijskih sistemov, teorija omrežij in teorija kumulativne vzročnosti migracij. Klasični pristopi skušajo razložiti predvsem vzroke, novejša teorija pa se osredotočajo na ohranjanje migracij (Kokalj in Kustec, str. 31–32).

V zgodovinskem kontekstu se članek osredotoča na priseljevanje Slovencev v Kanado, ki seže nazaj v začetek 20. stoletja. Čeprav so se soočali z izzivi, kot so prilagajanje na nov jezik in kulturo, so Slovenci oblikovali društva in organizacije ter ohranili svojo kulturo in identiteto.

Opisuje tudi aktivno vlogo slovenske skupnosti v Kanadi v sodobnem času, kjer obstaja več kulturnih, izobraževalnih, gospodarskih in političnih institucij ter združenj. Ti prispevajo k ohranjanju kulture, običajev in identitete Slovencev v Kanadi. Pomembno je tudi sodelovanje s Slovenijo, ki pomaga ohranjati kulturne vezi in obogatiti dediščino. Skozi različne organizacije in medsebojne povezave Slovenci ohranjajo svojo kulturo in tradicijo ter si prizadevajo te vrednote prenesti na naslednje generacije.

Ključne besede: *multikulturalizem, Kanada, Slovenija, priseljevanje, kultura*

1. UVOD

V tej raziskavi se osredotočamo na izseljevanje Slovencev v Kanado, natančneje na ohranjanje kulture slovenskih doseljencev na teritorij Kanade. Kanada je večkulturna država. Kanadčani so različnih narodnosti, etničnosti, veroizpovedi in kulturnih okolij. Priseljenci že tisočletja prispevajo k temu večkulturnemu bogastvu. Zato je ena od edinstvenih značilnosti današnje kanadske družbe njeno raznoliko prebivalstvo. Kanadska vlada si prizadeva ohranjati kulturno dediščino svojih prebivalcev in hkrati ceniti raznolikost prebivalstva. S kanadskim zakonom o večkulturnosti spodbuja ponos na svoj jezik, vero in poreklo ter ohranjanje običajev in tradicij med Kanadčani, če le ti ne kršijo zakonov. Že pred tako imenovanim množičnim izseljevanjem, ki se je začelo okoli leta 1879, so se ljudje začeli izseljevati iz slovenskega etničnega območja. V drugi polovici 19. stoletja so odhajali tudi v tujino, med drugim v Severno Ameriko (ZDA, Kanada), Južno Ameriko (Argentina, Brazilija, Venezuela, Mehika) in Avstralijo. Odhajali so v avstrijske dežele Avstro-Ogrsko, na Hrvaško, v Slavonijo in Srbijo, pozneje pa v Romunijo, Bolgarijo in Rusijo. Po prvi svetovni vojni je obsežno izseljevanje iz slovenskega etničnega območja trajalo do leta 1921 in 1924, ko je bil uveden kvotni sistem, ki je dejansko ustavil priseljevanje v Združene države Amerike. Številni priseljenci iz Združenih držav Amerike so se po zaprtju tega sistema izselili v Kanado (Hacin, 2016). Opredelitev multikulturalizma se razlikuje glede na okolje, vključno s politično filozofijo, sociologijo in vsakdanjim govorom. Je sinonim za “kulturni pluralizem”, ki pomeni obstoj več etničnih in kulturnih skupin v eni družbi, ter za “etnični pluralizem” v sociologiji in splošnem govoru. Oba izraza se včasih uporabljata izmenično. Nanaša se lahko na en narod, kjer se pojavlja več kulturnih tradicij (kot so Švica, Belgija ali Rusija), ali na območje etnično mešane skupnosti (kot je na primer New York ali Toronto), kjer se pojavljajo. Pogosto so v ospredju etnične skupine, ki so povezane z domorodno ali avtohtono skupino, ter etnične skupine, ki so potomci naseljencev (Kocjančič, str. 154). Multikulturalizem je v sociologiji rezultat naravnih procesov in procesov, ki jih je povzročil človek (kot je zakonsko nadzorovano priseljevanje), in se lahko pojavlja tako na veliki nacionalni ravni kot na manjši ravni znotraj skupnosti v državi. Med umetne primere manjšega obsega sodi ustanovitev ali razširitev jurisdikcije z združitvijo regij z dvema ali več različnimi kulturami (npr. francoska in angleška Kanada). To lahko povzročijo tudi obsežne zakonite ali nezakonite migracije na različna mednarodna področja in iz njih. Multikulturalizem je v kontekstu politične znanosti sposobnost države, da uspešno in učinkovito upravlja kulturno heterogenost znotraj svojih meja. Multikulturalizem kot politična teorija zajema široko paleto stališč in politik. Bolj kot “talilni lonec” je bil imenovan “solatna skleda” in “kulturni mozaik” (Kocjančič, str. 156). Slovenija in Kanada imata odlične odnose. Januarja 1992

je Kanada priznala neodvisnost Slovenije, leto pozneje pa so bili vzpostavljeni diplomatski stiki. V Kanadi živi številna slovenska skupnost, ki zajema približno 40.000 ljudi slovenskega rodu. V Torontu, zahodnem Vancouvru, Monctonu in Calgaryju je častni konzul, v Ottawi pa je tudi slovensko veleposlaništvo. Veleposlanik Kanade v Sloveniji ima sedež v Budimpešti na Madžarskem. Pomoč nudi tudi častni konzul v Ljubljani. Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu spodbuja tudi sodelovanje med Slovenci, ki živijo v tujini, na področju gospodarstva, znanosti, izobraževanja, športa in kulture. Zagotavlja, da lahko Slovenci, ki živijo v Kanadi ali kjer koli drugje po svetu, ohranijo povezavo s Slovenijo. Čeprav so Slovenci v vseh provincah, jih je največ v Britanski Kolumbiji, Ontariu, Quebecu in Alberti. Po vsej Kanadi delujejo številna slovenska društva in skupine. V Ontariu poleg dveh velikih društev v Britanski Kolumbiji in Alberti obstajajo še druga društva. Metodologija članka temelji na pregledu znanstvenih in strokovnih člankov, ki so bili ključni za razumevanje zgodovinskega ozadja, integracije in ohranjanja kulture slovenske skupnosti v kanadski družbi ter za utemeljevanje argumentov in interpretacije rezultatov in samem članku. Pregled je vključeval zgodovinske analize migracij, študije o kulturni integraciji priseljencev, poročila o slovenskih skupnostih v Kanadi, etnografske študije in druge vire, ki obravnavajo podobne teme. Osredotočila sva se na študijo primera o Kanadsko slovenski gospodarski zbornici. Njena vloga je v (med)kulturnem kontekstu pomembna, saj prispeva k ohranjanju slovenske kulture in identitete ter hkrati spodbuja gospodarsko sodelovanje med Kanado in Slovenijo, pri čemer se osredotoča na spodbujanje dialoga, razumevanja in sodelovanja med različnimi kulturami.

2. ZGODOVINA

Priseljevanje Slovencev v Kanado je mešanica političnih in ekonomskih vidikov, pri čemer slednji skozi čas prevladuje (Strle 2007). Do druge svetovne vojne so se priseljenci v Kanado selili predvsem zaradi težkih gospodarskih razmer v domovini. Kanada je v primerjavi z ZDA prve priseljence iz današnje Slovenije sprejela zelo pozno, približno desetletje po prvi svetovni vojni. Po nekaterih podatkih so se ukvarjali z rudarstvom in poljedelstvom; nekateri med njimi so bili tako imenovani »iskalci zlata«. Po letu 1924, ko so ZDA zaprle meje za množično priseljevanje, je Kanada postala obljubljena dežela za izhod iz gospodarske nerazvitosti v domovini (Genorio 1979). Še en fenomen, ki se nanaša na zadnje obdobje in ga je Genorio opazil, je, da se je veliko Slovencev sprva priselilo v Kanado, nato pa so se kasneje preselili v ZDA. Mesti Kirkland Lake in Timmins v severnem Ontariu sta bili največji strnjeni območji s Slovenci zaradi rudarske industrije, v nekaterih manjših delih pa tudi zaradi avtomobilske industrije in industrije lahkih strojev (Strle, 2009; Genorio, 1979). Glede na

mnenje Strletove (2007) je obdobje po drugi svetovni vojni pomenilo prvi pravi razmah priseljevanja iz takratne komunistične Jugoslavije. V nasprotju s predvojnim obdobjem so se priseljenci namesto na podeželje večinoma naseljevali v mestih. Ti Slovenci so imeli boljšo izobrazbo in delovno usposobljenost kot prejšnji val priseljencev, kljub temu da je bilo za redno overjanje dokumentov potrebnega nekaj časa. Slovensko povojno priseljevanje je bilo ostro razdeljeno tudi na politični osnovi. Drugi pogosto zanemarjeni pojav je bila transmigracija, ko so se nekateri posamezniki in družine zaradi negativnih izkušenj v Kanadi preselili nazaj v domovino. Nekateri med njimi so se nato razočarani nad novim režimom in politično-ekonomskimi razmerami v Jugoslaviji odločili za vrnitev v Kanado (Durnik, 2017). Ko so prvič organizirani tovari slovenskih priseljencev leta 1924 prispeli neposredno v Kanado, so imeli težave z izražanjem svoje narodne identitete. Kanadski uradniki so jih registrirali kot državljane Kraljevine Jugoslavije, ker se dokumentacija o njihovi narodnosti ni ohranila. Razpršeni so bili po gozdovih Britanske Kolumbije ter kmetijskih površinah Saskatchewan in Manitobe v Kanadi. Najprej so se opredelili kot Slovani in po prihodu začeli iskati druge pripadnike te etnične skupine. Pozneje so se začeli bolj osredotočati na svojo narodnost in državljanstvo (Kocjančič, 1997). Zaradi omejenega števila prebivalcev so se družili predvsem s Srbi in Hrvati, čeprav se stiki z drugimi Slovani nikakor niso pretrgali. Hrvaške priseljence so začeli sprejemati v rudarske skupnosti v severnem Ontariu, ko se je njihovo število povečalo in so jim okoliščine omogočile, da so odšli na lokacije, ki so si jih izbrali sami. Leta 1933 je bilo v Kirkland Lakeu v Ontariu ustanovljeno dobrodelno društvo Bled. To društvo je bilo prvo slovensko dobrodelno društvo, ki je svojim članom nudilo finančno pomoč v primeru bolezni ali nesreče (Kocjančič, 1997). Za zadovoljevanje njihovih socialnih in kulturnih potreb je bilo ustanovljeno Slovensko kulturno društvo Triglav. Priseljenci iz Slovenije so se močno zavedali svoje narodne identitete in si prizadevali za ohranjanje kulturne dediščine za prihodnje rodove (Kocjančič, 1997). Kanada je hranila le podatke o prejšnjem državljanstvu priseljencev, ne pa tudi o njihovi narodnosti. “Izvorna država” in “jezik, ki ga govorijo doma” sta dve temi, ki sta bili zajeti v kanadskih popisnih obrazcih. To je pomenilo, da se je večina slovenskih priseljencev iz nekdanje Jugoslavije ponesreči opredelila kot Jugoslovani. Ker se jih je veliko opredelilo za angleško govoreče priseljence iz Jugoslavije, so doma s svojimi otroki govorili angleško. Zaradi tega se je v kanadskem popisu prebivalstva leta 1991 le 8.050 Kanadčanov opredelilo za slovensko narodnost, od tega se jih je le 2.750 opredelilo za slovenščino kot materni jezik. Na podlagi samoocene posameznih slovenskih društev in organizacij je natančnejša ocena števila Slovencev v Kanadi med 35.000 in 40.000 (Kocjančič, 1997). Slovenci priseljenci so Kanadčanom običajno pojasnili, da prihajajo iz Slovenije, severne pokrajine Jugoslavije, saj

večina še nikoli ni slišala za to državo. Slovenci imajo tudi lastnosti, ki so pomagale opredeliti njihovo identiteto, kot so večja osredotočenost na poslovanje, poštenost, delavnost in miroljubnost. Njihov nacionalni ponos ni bil povezan z zgodovinskim krajem v času, temveč s skupnimi vrednotami, od katerih niso bili pripravljeni odstopiti niti zaradi slave in udobnejšega življenja (Kocjančič, 1997). Posebno pozornost je treba nameniti terminologiji za obravnavano skupnost. Bodisi so to slovenski priseljenci v Kanado, slovenski izseljenci v Kanadi, kanadski Slovenci, slovenski Kanadčani, Slovenci v Kanadi ali člani slovenske skupnosti v Kanadi. Strle meni, da se vsi omenjeni izrazi nanašajo na isto hipotetično skupino posameznikov, vendar izražajo različna stališča in identifikacijska razmerja (Strle, 2010). Če gledamo z vidika Kanadčanov, so Slovenci v Kanadi priseljenci, če pa gledamo s stališča slovenske družbe, so isti ljudje izseljenci. Nekateri med njimi se opredeljujejo za Kanadčane s slovenskimi koreninami, drugi pa za Slovence s kanadskim državljanstvom (Strle, 2010). Med slovensko skupnostjo v Kanadi in ZDA sta dve glavni razliki. Prva razlika je v tem, da je bila večina migrantov ekonomskih, večinoma so migrirali v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja, medtem ko so povojni politični migranti predstavljali manjši odstotek, predvojni izseljenci pa niso bili tako številni in so se večinoma zlili z lokalnim prebivalstvom. Druga pomembna razlika pa je, da je kanadska, za razliko od ameriške politike asimilacije, ki je pogojevala uspešno vključitev v družbo z opustitvijo maternega jezika, dovoljevala ohranitev nekaterih vidikov prvotne kulture. Kanada je torej v tem primeru izbrala multikulturalistični pristop, ki je poenostavil ohranitev maternega jezika priseljencev (Valentinčič, 2015). Kot pomemben prostor za druženje Slovencev so se uveljavila tudi t.i. letovišča – posestva zunaj mest, imenovana tudi “farme”, ki so jih rojaki kupili in v njih uredili skupne prostore in kapelico. Vsak od njih ima tudi prikolico, kočo ali drugo vrsto vikendov, kjer preživljajo vikende. O priljubljenosti tovrstnih druženj priča dejstvo, da je samo v provinci Ontario več kot deset takšnih letovišč. Po ustanovitvi enotnega skupnega društva je nastajalo vse več regionalnih društev, med njimi tudi primorsko društvo Simon Gregorčič. Medtem ko so nekateri njihovi rojaki ostro kritični do te razdrobljenosti, drugi pragmatično poudarjajo, da “je vsak raje med svojimi ljudmi” in da bi bilo “eno letovišče za vse premajhno”. Nemogoče se je udeležiti vseh prireditev, ki potekajo poleti, zlasti “slovenskih dni” v letoviščih (Valentinčič, 2015).

3. SLOVENSKA DRUŠTVA V KANADI

Ko ljudje prispejo v novo domovino, pogosto začnejo ustanavljati lastne skupnosti in mreže sodelovanja. Ponavadi so prav oni tisti, ki vodijo te interakcije, vendar se lahko vključijo tudi druge etnične skupine in posamezniki. Ustanovitev institucij je pogosto nujna, da bi se izognili občutku osamljenosti ali izoliranosti (Genorio, 1989). Etnična ekonomi-

ja predstavlja način, kako priseljenci vzpostavljajo svoj notranji gospodarski sistem, ki je povezan z že obstoječim kapitalističnim okoljem. Stopnja povezanosti je verjetno odvisna od velikosti skupnosti ter moči njenih medsebojnih povezav.

Primer takšnega društva je kulturno društvo Simon Gregorčič (SGSCA), neprofitno slovensko kulturno društvo, ki nosi ime priznanega slovenskega pesnika. Cilj društva je širiti za vest o slovenskih običajih in kulturi med njegovimi člani in gosti. Ob ustanovitvi SGSCA konec petdesetih let prejšnjega stoletja je bila večina njenih prvih članov iz slovenskega Primorja. Plesi in druge družabne prireditve so v prvih letih delovanja društva potekale v najetih prostorih. Kasneje, v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja, je društvo ustanovilo lastno lokacijo na severni strani avtoceste 9, vzhodno od avtoceste 400. V počastitev slovenske dediščine so slovesno odkrili kip Simona Gregorčiča, ki je zdaj ponosno postavljen na zemljišču. Društvo trenutno šteje več kot 100 članov, od katerih je večina povezana s Slovenskim Primorjem. K sodelovanju so vabljeni vsi, ki jih zanima slovenska kultura (Simon Gregorcic Slovenian Cultural Association – SGSCA, n.d.).

Družbene in ekonomske institucije v skupnosti se medsebojno podpirajo in so aktivno povezane. Nekateri sociologi menijo, da manj asimilirane etnične skupnosti pogosto razvijejo močnejše institucije (Genorio, 1989). Te priseljen-ske institucije se razdelijo v več kategorij, kot so socialne, kulturne, politične, verske, gospodarske organizacije in družinski krogi priseljencev.

Nekatere prvotne organizacije so bile znane kot “podporne enote”, ki so delovale kot zavarovalnice, ki so članom nudile osnovne storitve socialne varnosti. Njihova obstojnost je bila včasih ogrožena zaradi notranjih migracij v Kanadi. Po drugi svetovni vojni so verske organizacije postale pomembne in vidne v skupnosti, saj se je povečalo politično priseljevanje v Kanado. Priseljevanje mlajše populacije je prineslo tudi nastanek novih kulturnih društev. Slovenska društva v Kanadi so koordinirana prek treh glavnih organizacij: Vseslovenskega odbora, Slovensko-kanadskega sveta in Kanadsko-slovenskega kongresa. Vsaka od teh organizacij ima svoj poudarek in vlogo v skupnosti. Poleg njih so mediji, kot je radijska postaja »Glas kanadskih Slovencev« (The Voice of Canadian Slovenians) in organizacija Kanadsko slovensko zgodovinsko društvo (Canadian Slovenian Historical Society), ključni za ohranjanje kulturne identitete in zgodovine slovenske skupnosti v Kanadi. Etnična ekonomija je povezana tudi z lastništvom finančnih ustanov, kot je Moya Financial Credit Union Limited, ki je združila prej ločene kreditne zadruge. Ta koncept omogoča majhnim gospodarstvom, še posebej prek mikroposojil, trajnost in podporo članom skupnosti. Kanadsko-slovenska gospodarska zbornica pa spodbuja nadaljnji razvoj s povezovanjem med etničnimi podjetji v Kanadi (Durnik, 2017). Leta 2012 je bilo ustanovljeno tudi zelo aktivno Kanadsko-slovensko zgodovinsko društvo. Kanadsko-slovensko

zgodovinsko društvo je organizacija, ki je namenjena ohranjanju in raziskovanju zgodovine Slovencev v Kanadi. Njihova glavna naloga je zbiranje, dokumentiranje ter ohranjanje zgodovinskih podatkov, ki so povezani s slovensko skupnostjo v Kanadi. Društvo je dejavno v širšem kontekstu zgodovinskih organizacij, saj je članica Združenja arhivov v Ontariu (Archives Association of Ontario), Kanadskega združenja za ustno zgodovino (Canadian Oral History Association) in polnopravni član Zgodovinskega društva Ontario (Ontario Historical Society). To pomeni, da ima dostop do virov, omrežij in znanja, ki omogočajo celovito raziskovanje in arhiviranje dediščine slovenske skupnosti v Kanadi. Poleg zbiranja gradiva društvo izdaja tudi publikacije, ki osvetljujejo življenje, prispevke in zgodovinske dogodke Slovencev v Kanadi. S tem pomaga ohranjati kulturno in zgodovinsko identiteto slovenske skupnosti ter jo predstavlja širši javnosti. Zgodovinsko društvo igra ključno vlogo pri dokumentiranju dediščine priseljencev ter omogoča boljše razumevanje njihovega vpliva na kanadsko družbo in kulturo (Spletni dom Slovencev).

Po besedah Kocjančičeve so bili Slovenci najbolj dejavni v sredini prejšnjega stoletja in v letu 1970, ko so takrat prve generacije poskušale ustvariti okolje, v katerem bi njihovi otroci lahko razvili in spoznali svojo etnično pripadnost. Organiziranih je bilo veliko društev, ki so Slovincem lajšali domotožje, stik z matično domovino, rojaki, lažje so ohranjali kulturno dediščino in kot že omenjeno za prenos slovenske kulture na svoje otroke.

Kanadsko-slovenska gospodarska zbornica je svetilnik za slovenske poslovne organizacije in strokovnjake tukaj v Kanadi, v Sloveniji in v tujini s prepoznavanjem skupne dediščine. Podpira lokalna in mednarodna podjetja z zagotavljanjem storitev vstopa na trg, organizacijo poslovnih dogodkov za izboljšanje poslovnih odnosov in uporabo svojega edinstvenega položaja pri kanadskih in slovenskih organizacijah za spodbujanje ugodnega poslovnega okolja za oboje. Poslanstvo zbornice je omogočiti Slovincem v Kanadi in tujini, da se povezujejo, delijo svoje poslovno znanje in spodbujajo poslovne priložnosti v okviru mreženja. Gospodarski in trgovinski sporazum med EU in Kanado (CETA) je progresivni trgovinski sporazum, ki združuje oba trgovinska bloka. Sporazum še vedno velja od leta 2017, ko je začel začasno veljati. Preden tovrsten sporazum CETA začne veljati, ga morajo odobriti parlamenti vseh držav članic EU in več regionalnih parlamentov. V sporazumu CETA je nekaj najbolj drznih obljub, kar jih je bilo kdaj koli danih v trgovinskem sporazumu EU, vključno z obljubami, ki se nanašajo na trajnostni razvoj, ohranjanje okolja in spodbujanje delavskih pravic. Sporazum CETA združuje obveznosti EU in Kanade glede izvajanja mednarodnih zakonov, ki se nanašajo na varstvo okolja, delavske pravice in podnebne ukrepe. Te zaveze so pravno zavezujoče.

Ker je CETA (sporazum med Kanado in EU) odprl vrata vznemirljivim novim trgovinskim priložnostim, se Kanadsko-

ko-slovenska gospodarska zbornica razvija v prostor za izmenjavo idej, mreženje ali sodelovanje pri trgovini ali naložbah. Od ustanovitve leta 1990 so glavni cilji zbornice naslednji: služiti kot glas kanadsko-slovenske poslovne skupnosti, spodbujati in promovirati trgovino, industrijo in naložbe med poslovneži, podjetji in korporacijami, s posebnim poudarkom na kanadsko-slovenskem vidiku za preučevanje in analizo trendov in razvoja, ki vplivajo na kanadsko-slovensko poslovno skupnost, izvajanje skupinskih seminarjev in razprav o trgovini ter vprašanih, ki zanimajo kanadsko-slovensko poslovno skupnost, zagotoviti forum za kanadsko-slovensko poslovno skupnost za razvoj možnosti in programov, ki prispevajo k socialni, gospodarski in fizični kakovosti življenja v Kanadi, za lažje poslovne in družabne stike med svojimi člani, spodbujati trgovino, industrijo in naložbe med podjetji in korporacijami iz Slovenije in Kanade ter razvijati in izboljševati gospodarske, trgovinske in industrijske odnose med Slovenijo in Kanado (Chamber of commerce, 2016).

Študija primera o Kanadsko slovenski gospodarski zbornici ponuja vpogled v njeno vlogo v kontekstu medkulturnega sodelovanja z drugimi slovenskimi in tujimi subjekti.

Gospodarsko sodelovanje med Kanado in Slovenijo deluje kot most med poslovnimi skupnostmi v Kanadi in Sloveniji, spodbuja gospodarsko sodelovanje ter olajšuje trgovinske odnose med tema državama. Ta vloga ima pomemben medkulturni vidik, saj združuje poslovne prakse, norme in vrednote obeh držav, pri čemer prispeva k boljšemu razumevanju in sodelovanju med kulturama.

Omrežje in povezovanje s slovenskimi subjekti deluje kot vozlišče za slovenske poslovneže v Kanadi ter ponuja možnosti mreženja, izmenjave informacij in izkušenj med njimi. Povezovanje s slovenskimi društvi, združenji in podjetji v Kanadi poudarja vlogo KSGZ pri ohranjanju slovenske kulture, identitete in poslovnih praks v tujini.

Sodelovanje z drugimi mednarodnimi subjekti poleg povezovanja s Slovenci v Kanadi KSGZ vzpostavlja tudi stike s tujimi poslovnimi subjekti, ne le v Kanadi, ampak tudi v Sloveniji in drugod po svetu. Ta mednarodni vidik prispeva k širjenju kulturnega in poslovnega razumevanja ter spodbuja medkulturno izmenjavo.

Kulturno-gospodarski dogodki so organizirani, kot poslovna srečanja, kulturne prireditve, inovacijski forumi ipd. Ti dogodki združujejo tako poslovne kot kulturne vidike, povezujejo različne skupnosti ter spodbujajo razumevanje in cenjenje kulture med udeleženci (Chamber of commerce, 2016).

Kulturno sodelovanje je zelo aktivno, z več kot 23 organizacijami, ki sodelujejo pri projektih, kot je “To smo mi, kanadski-Slovenci”, kjer se ohranja slovenska kultura in identiteta prek kulturnih dogodkov, slovenskih šol, radijskih postaj in zgodovinskih društev. Ta sodelovanja vključujejo tudi prireditve, kot so praznovanja slovenskega državnega praznika, ter različne umetniške in kulturne izmenjave (To smo mi, kanadski - Slovenci, 2021).

Z metodo študije primera lahko s temeljito analizo določenega primera pridobimo podroben vpogled v določen pojav ali vprašanje. Študija primera, ki se nanaša na sodelovanje med Slovenci v Kanadi in Sloveniji, vključuje temeljito analizo posamezne organizacije ali skupine, kot je Kanadsko-slovenska gospodarska zbornica. Za poglobljeno razumevanje vpliva na ohranjanje slovenske identitete v Kanadi in spodbujanje gospodarskih povezav. Ta pristop uporablja kvalitativne podatke iz virov, kot so zgodovinski zapisi ter preučevanje kulturnih in gospodarskih dogodkov. Teorije migracij in multikulturalizma, ki opisujejo dinamiko interakcij v mešanih družbah, so teoretični okvir te študije. Uporablja teorije migracijskih sistemov, ki povezujejo ekonomijo, kulturo in migracijske vzorce, ter idejo kulturnega pluralizma, ki poudarja ohranjanje identitet etničnih skupin v večinskih kulturah (kot je Kanada). Funkcija zbornice pri spodbujanju gospodarskega sodelovanja, ohranjanju kulturne identitete in združevanju poslovnih povezav so glavni vidiki v študiji primera Kanadsko-slovenske trgovinske in industrijske zbornice. Ker zbornica spodbuja tako poslovno povezovanje kot izmenjavo kulturnih vrednot med Slovenijo in Kanado, so vidiki gospodarskega povezovanja in medkulturnega komuniciranja vključeni v teoretični okvir, ki je bil uporabljen za ta primer.

4. ZAKLJUČEK

Medkulturna komunikacija je izredno pomembna pri migraciji izseljencev, da se lažje znajdejo v povsem novi kulturi. Kompetence medkulturnega komuniciranja ne zajemajo le verbalne in neverbalne komunikacije, ampak tudi ostale prvine kulture, kot so norme, običaji, načini, vrednote, verovanja. Ravno zato je potrebno pri medkulturni komunikaciji preučiti značilnosti obeh kultur.

Slovenska skupnost v Kanadi je skozi desetletja razvoja in prizadevanj za ohranjanje svoje kulture in identitete postala izjemno pomemben del kanadskega večkulturnega tkiva. Priseljenci iz Slovenije so se v novi domovini soočili z mnogimi izzivi, vendar so uspeli oblikovati živahno in dejavno skupnost, ki je ohranila svoje korenine in bogato kulturno dediščino.

Zgodovina slovenskih priseljencev v Kanadi sega nazaj v začetek 20. stoletja, ko so se prvič začeli naseljevati na tem območju. Kljub začetnim težavam pri opredeljevanju svoje narodne identitete in prilagajanju na nov jezik in kulturo, so Slovenci hitro začeli oblikovati društva, organizacije ter kulturne in verske skupnosti, ki so jim pomagale ohraniti stik s svojo domovino.

V okviru teh organizacij so Slovenci ohranjali svoj jezik, običaje, tradicijo ter si prizadevali za prenos teh vrednot na mlajše generacije. Cerkev je bila pogosto središče teh prizadevanj, saj so se v njej izvajala bogoslužja v slovenščini, ki so ohranjala jezik in vero med skupnostjo. Poleg verskih organizacij so se oblikovale številne kulturne, socialne in izobraževalne institucije, kot so slovenske šole, folklorne skupine, društva in mediji, ki so pomagali

ohranjati slovensko kulturo in identiteto. Priseljenci so se združevali v različnih društvih, kjer so se srečevali, družili, izobraževali in ohranjali stike s slovenskimi koreninami. Poleg tega so Slovenci v Kanadi ohranili močne družinske vezi in prenašali svojo kulturo in tradicijo iz roda v rod. Tako so se ohranili običaji, nošnje, kulinarične tradicije in drugi kulturni elementi, ki so postali del njihovega vsakdanjega življenja. Sodelovanje s Slovenijo in drugimi slovenskimi skupnostmi po svetu je bilo ključno pri ohranjanju kulture in jezika Slovencev v Kanadi. Kulturne izmenjave, umetniški projekti in druge oblike sodelovanja so pomagale ohranjati stik med skupnostmi ter obogatiti kulturno dediščino. Slovenci v Kanadi so se prilagodili multikulturnemu okolju, hkrati pa s ponosom ohranjajo svojo edinstveno identiteto. Skozi različne organizacije, verske skupnosti, izobraževalne institucije in družinske vezi so ustvarili močno povezano skupnost, ki se trudi ohranjati svojo kulturo in jezik ter prenašati te vrednote na prihodnje generacije.

LITERATURA:
Canadian Slovenian Chamber of Commerce (2016). Annual Report 2016 (internal documantation). Toronto.

Durnik, M. (2017). Slovenski priseljenci in etična ekonomija sodobne Kanade.

Genorio, R. (1989). Slovenci v Kanadi. Inštitut za geografijo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani. Ljubljana 1989.

Hacin, M.: Emigration of Slovenians from the Nineteenth Century to Slovenias Attainment of Independence.

Hagen-Zanker, J (2008). Why do people migrate? A review of the theoretical lite rature SSRN Electronic Journal, 28197 <https://doi.org/10.2139/ssrn1105657>

Haug, S (2000). Klassische und neuere Theorien der Migration Integration The VLSI Journal, 30, 43

Kocjančič, C.: Migration v Multicultural Canada, pridobljeno s Multi Culti Canada (multiculturalcanada.ca)

Kocjančič, C.: Združevanje kanadskih slovencev. Pridobljeno s Vpogled v Združevanje kanadskih Slovencev (zrc-sazu.si)

Kokalj. I., Kustec, K. Migracije v svetu in Evropi. Pridobljeno s 8452 (uni-lj.si)

Massey, D. S., Arango, J, Hugo, G, Kouaouci, A, Pellegrino, A in Taylor, J E(1993) Theories of international migration: A review and appraisal. Population in Development Review, 19(3), 431–466. Pridobljeno s <https://doi.org/10.2307/2938462>

Urad Vlade Republike Slovenije, Moja Slovenija, Spletni dom vseh Slovencev, pridobljeno s slovenci.si – Dobrodošli! (n.d.). Retrieved 12 11, 2023, from Simon Gregorcic Slovenian Cultural Association – SGSCA: <https://www.sgsc.org>

Strle, U. (2010). K identiteti slovenskih priseljencev in njihovih potomcev v Kanadi.

Valentinčič, D. (2015). Med slovenskimi rojaki v Kanadi. Časnik. To smo mi, kanadski – Slovenci (2021). Pridobljeno s <https://slovenci.si/to-smo-mi-kanadski-slovenci/>

Primerjava EU in Kanade na področju šolske politike in vključevanja migrantov

Tina Brvar
tb8618@student.uni-lj.si

Patricija Pečnik
pp4323@student.uni-lj.si

30

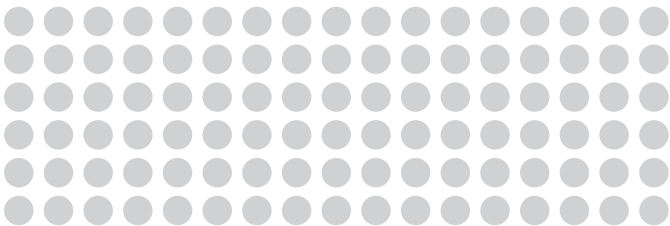
POVZETEK

Prispevek obravnava izzive vključevanja in integracije migrantov v izobraževalne sisteme Kanade in Evropske unije (EU), pri čemer se osredotoča na ranljivost otrok migrantov, ki jih prisilna razseljenost postavlja v posebno občutljivo situacijo. Zaradi naraščajočega števila migrantov in prosilcev za azil se številne države soočajo z zahtevnimi nalogami, kako vključiti te otroke v svoje šolske sisteme. Pomanjkljivosti v izobraževalnih politikah lahko otežijo njihovo socialno in ekonomsko integracijo ter dolgoročne možnosti za uspeh. Čeprav sta tako Kanada kot EU razvili različne pristope za reševanje teh izzivov, med njima še vedno obstajajo pomembne razlike v učinkovitosti integracije, kar odpira potrebo po podrobni primerjalni analizi.

Osrednji namen prispevka je primerjati šolske politike in prakse obeh sistemov ter identificirati, kateri pristopi so najbolj učinkoviti pri podpori integracije otrok migrantov v izobraževalni proces. Raziskava je zasnovana na izkušnjah, pridobljenih med enomesečno študijsko izmenjavo na univerzi York v Torontu septembra 2023. V prvem delu prispevka se članek osredotoča na teoretično analizo ureditve šolskih sistemov Kanade in EU, s posebnim poudarkom na vključevanju migrantov. V drugem delu sledi primerjalna analiza teh dveh sistemov, pri čemer je uporabljen indeks MIPEx (Solano in Huddleston, 2020) in različni statistični podatki.

Metodologija temelji na obsežnem pregledu domače in tuje znanstvene literature ter empiričnih podatkov. Statistični viri, kot so Eurostat, Statista in MIPEx, so ključni za analizo uspešnosti vključenosti migrantov v šolske sisteme Kanade in EU. Prispevek želi izpostaviti ključne podobnosti in razlike v pristopih teh dveh regij ter postaviti temelje za nadaljnje raziskave na področju integracije migrantov v izobraževalni proces.

Ključne besede: Kanada, Evropska unija, šolska politika, vključevanje migrantov, šolski sistem, integracija migrantov

1. UVOD

V času hitre globalizacije in povečanih migracijskih tokov se države po vsem svetu soočajo z izzivi in priložnostmi, povezanimi z vključevanjem migrantov v svoje družbe. Ključni del tega procesa je šolski sistem, ki igra osrednjo vlogo pri integraciji novih prebivalcev, predvsem otrok in mladostnikov, v kulturno in socialno tkivo države. Kanada in Evropska unija (EU) sta dva zanimiva primera različnih pristopov k reševanju teh vprašanj, saj se vsak sooča s svojimi edinstvenimi zgodovinskimi, kulturnimi in političnimi značilnostmi.

Kanada, znana po svoji dolgoletni tradiciji multikulturalizma, se ponaša z izobraževalnim sistemom, ki aktivno spodbuja kulturno inkluzivnost. Država z močno priseljenško zgodovino je razvila politike in programe, usmerjene v spoštovanje raznolikosti ter spodbujanje dvojezičnosti in multikulturnega izobraževanja. To vključuje specifične učne načrte in programe, ki olajšajo integracijo migrantov v kanadsko družbo.

Na drugi strani pa Evropska unija predstavlja kompleksno mrežo držav z raznoliko zgodovino, jezikom in kulturnimi tradicijami. Čeprav EU združuje države članice pod skupnimi vrednotami in politikami, kot so človekove pravice in enakost, se pristopi k šolski politiki in vključevanju migrantov razlikujejo med posameznimi državami. Medtem ko nekatere članice, kot so Švedska in Nemčija, razvijajo napredne programe za podporo integraciji migrantov, se druge še vedno spopadajo z izzivi pri zagotavljanju enakih priložnosti za otroke migrante.

Ta članek bo podrobneje preučil, kako se Kanada in Evropska unija soočata z izzivi šolske politike in vključevanja migrantov. Analizirali bomo različne pristope, uspehe in izzive, s katerimi se srečujejo te regije, ter raziskali, kaj se lahko naučimo iz njihovih izkušenj. Primerjava bo razkrila, kako različni kulturni in politični konteksti vplivajo na oblikovanje politik in praks ter kako lahko ti vplivi prispevajo k boljšemu razumevanju in upravljanju integracije migrantov skozi izobraževanje.

2. KANADA

2.1 UREDITEV ŠOLSKEGA SISTEMA IN VKLJUČEVANJE MIGRANTOV V IZOBRAŽEVALNI PROCES V KANADI

Kanada je znana kot eden najboljših izobraževalnih sistemov na svetu. Vsaka od 13 kanadskih provinc in ozemelj ima svoj šolski sistem in sledi vladnim standardom za zagotavljanje visokokakovostnega javnega izobraževanja po vsej državi. Šolanje v Kanadi je organizirano v manjših geografskih

območjih, imenovanih šolski odbori ali šolski okoliši. Vsak šolski odbor je odgovoren za šole na lokalnem območju. Šolski odbori so odgovorni za stvari, kot so stavbe, administracija, osebje in vpis študentov. Šolske svete vodijo člani skupnosti, ki jih voli lokalna javnost. Vsi šolski odbori imajo redne javne sestanke, na katerih lahko člani skupnosti izrazijo svoja stališča. Novi priseljenci lahko demokracijo tako opazijo na primeru delovanja šolskih odborov. Znotraj dokaj ozkih meja, ki jih določajo predpisi provinc in finančne omejitve, imajo skrbniki, izvoljeni v okrajne ali okrožne odbore, diskrecijsko pravico glede učnega načrta, najemanja, namestitve in plačila učiteljev, lokacije šol in obsega programov, ki jih vsak ponuja. Stopnja centralizacije v sistemu se razlikuje glede na pokrajino.

Kanadski izobraževalni sistem lahko razdelimo na tri stopnje: predšolsko, osnovno in srednješolsko izobraževanje (imenovano tudi K-12) ter visokošolsko izobraževanje. Storitve predšolske vzgoje v zgodnjem otroštvu so v nekaterih provincah na voljo brezplačno. Šola je obvezna od približno 6. leta (osnovna šola) do 18. leta (srednja šola), pri čemer otrok po končanem 12. razredu prejme srednješolsko spričevalo. Osnovno in srednje šolanje v Kanadi je brezplačno na voljo prek javnega izobraževalnega sistema. Šolanje v Kanadi poteka v dveh uradnih jezikih države: angleščini in francoščini (Moving 2 Canada, 2024).

Kanada je večkulturna družba s približno 19,6 % prebivalcev, rojenih v tujini, in približno 4,3 % z domorodsko identiteto. Več kot 40 % Kanadčanov je bodisi prva ali druga generacija priseljencev (Statistics Canada, 2017). Čeprav so priseljenci pomemben del kanadskega družbenega in gospodarskega življenja ter njene volilne baze, niso vedno uspešno sprejeti v družbo (Neuman, 2019).

Glede na raziskavo iz leta 2020 velja, da ima Kanada tretji najboljši izobraževalni sistem na svetu. Poglobljena analiza, ki jo je opravil kanadski statistični urad, prikazuje, da Kanadčani porabijo 6 odstotkov bruto domačega proizvoda (BDP) za izobraževanje, kar je nad povprečno porabo držav, ki sodelujejo v Organizaciji za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD). Nedavno poročilo Immigration, Refugees and Citizenship Canada (IRCC) je pokazalo, da je kanadska vlada v proračunskem letu 2017–2018 porabila 1,3 milijarde dolarjev za integracijsko podporo za 286.000 novih stalnih prebivalcev, ki so bili sprejeti v državo (IRCC, 2020). To postavlja Kanado blizu vrha izdatkov na prebivalca za integracijo priseljencev po vsem svetu (Praznik in Shields, 2018).

Kot del zavezanosti multikulturalizmu in ciljev zagotavljanja učinkovite naselitve kanadska vlada zagotavlja pomembne programe integracije za tiste, ki pridobijo status stalnega prebivališča (permanent residents). Formalno načrtovanje naselitve vključuje programiranje na naslednjih šestih področjih: podpora za dostop do storitev naselitve, ocene potreb in napotitve, storitve obveščanja in usmerjanja, jezikovno ocenjevanje in usposabljanje, službe za zaposlovanje in povezave v skupnosti (IRCC, 2021).

3. ŠOLSKA POLITIKA V EVROPSKI UNIJI

3.1 UREDITEV ŠOLSKEGA SISTEMA IN VKLJUČEVANJE MIGRANTOV V IZOBRAŽEVALNI PROCES V EVROPSKI UNIJI

Enakost v izobraževanju je v EU osrednje vprašanje, saj so primerljivi standardi kakovosti življenja bistveni za napredek evropskega integracijskega procesa. V zvezi z razdelitvijo političnih pristojnosti med EU in državami članicami ima EU v primerjavi z državami članicami komplementarno vlogo, kar pomeni, da EU nima pooblastil za neposredno urejanje evropskega visokošolskega sektorja, ampak je pri doseganju svojih političnih ciljev močno odvisna od nacionalnih politik držav članic (Vellamo, Kivistö, in Pausits, 2022). Poleg lastnih političnih pobud držav članic, EU prav tako dejavno podpira tudi prednostne naloge bolonjskega procesa, ki si od svojega začetka leta 1999 prizadeva za bolj primerljive, združljive in skladne visokošolske sisteme v Evropi in v sosednjih regijah (European Parliament, 2023). Avtorji Vellamo, Kivistö in Pausits (2022) razlikujejo tri oblike vplivanja EU na ureditev izobraževalne politike: formalen, ekonomski in politični vpliv. Programi financiranja EU so bolj neposredno usmerjeni na univerze, saj omogočajo mednarodna omrežja, vzpostavljajo nove skupne diplome in spodbujajo čezmejno izmenjavo. Kot taki obidejo strukture upravljanja na nacionalni ravni, kot so ministrstva. Na ta način lahko EK uporabi druge načine vplivanja, da nadomesti svoje pomanjkanje regulativne avtoritete na področju visokošolske politike (Vellamo, Kivistö, & Pausits, 2022). Prek programa Erasmus+ Komisija financira projekte in druge dejavnosti za vključevanje migrantov v vse sektorje izobraževanja in usposabljanja (European Commission, b.d.).

Kljub številnim vplivom EU, bodisi s strani zakonodaje, financiranja, vzpostavitve različnih programov, je potrebno poudariti, da ureditev šolskih sistemov ostaja v pristojnosti posamezne države članice, zato se med njimi pojavljajo tudi določene razlike. Izobraževalni sistemi v Evropi se na primer razlikujejo po starosti, pri kateri so učenci vključeni v različne vrste izobraževanja. Medtem ko so v Skandinaviji in Združenem kraljestvu srednje šole na splošno celovite, morajo učenci v Avstriji, Nemčiji, na Nizozemskem in Češkem izbrati ustrezno smer že zelo zgodaj v svoji izobraževalni karieri (European Education and Culture Executive Agency, 2022).

Razvoj strategij in prizadevanja EU za vključevanje in integracijo otrok migrantov je nadvse pomembno, še posebej glede na podatke iz Eurostata (2022), ki kažejo, da so otroci v letu 2022 predstavljali kar 25,2 % skupnega števila prosilcev za prvi azil v EU (Eurostat, 2022). Poleg tega podatki, ki jih je v svojem poročilu predstavila organizacija UNICEF (2019), prikazujejo, da je bilo 1. januarja 2019 skupaj 83.272.636 otrok in mladostnikov šoloobveznih (starih od 5 do 19 let), med katerimi je bilo približno 4 % otrok rojenih v državi zunaj EU (UNHCR, 2019).

Glede na visok delež otrok, mladostnikov in mlajših odraslih med begunci in prosilci za azil je izobraževanje eno najpomembnejših področij strukturne integracije, saj imajo otroci in mladostniki univerzalno človekovo pravico do dostopa do izobraževanja, prav tako je ustrezno izobraževanje ključno za socialno-ekonomski uspeh in za premagovanje prikrajšanosti v evropskih družbah. Poleg tega se je pomembno zavedati tudi dejstva, da kakovostno izobraževanje spodbuja socialno vključenost, gospodarsko rast in inovacije (Koehler in Schneider, 2019).

Kljub obširni zakonodaji EU pa se položaji otrok migrantov v različnih državah članicah EU razlikujejo. V Avstriji, Nemčiji, Finski itd. imajo vzpostavljen sistem sprejemnih razredov za otroke migrante, pri čemer so ti vzpostavljeni kot ločeni razredi in jim ponujajo možnost neposrednega vpisa v redne razrede osnovnih šol. V državah kot so Bolgarija, Slovaška, Španija pa se otroci migranti lahko vpisujejo zgolj neposredno v redne razrede osnovnih šol. Kljub temu da se pojavljajo določene variacije med državami pri integraciji v šolski sistem, pa imajo le te pri spremljanju napredka, sposobnosti in uspešnosti integracije otrok migrantov v šolski proces dokaj podobne pristope (Koehler in Schneider, 2019).

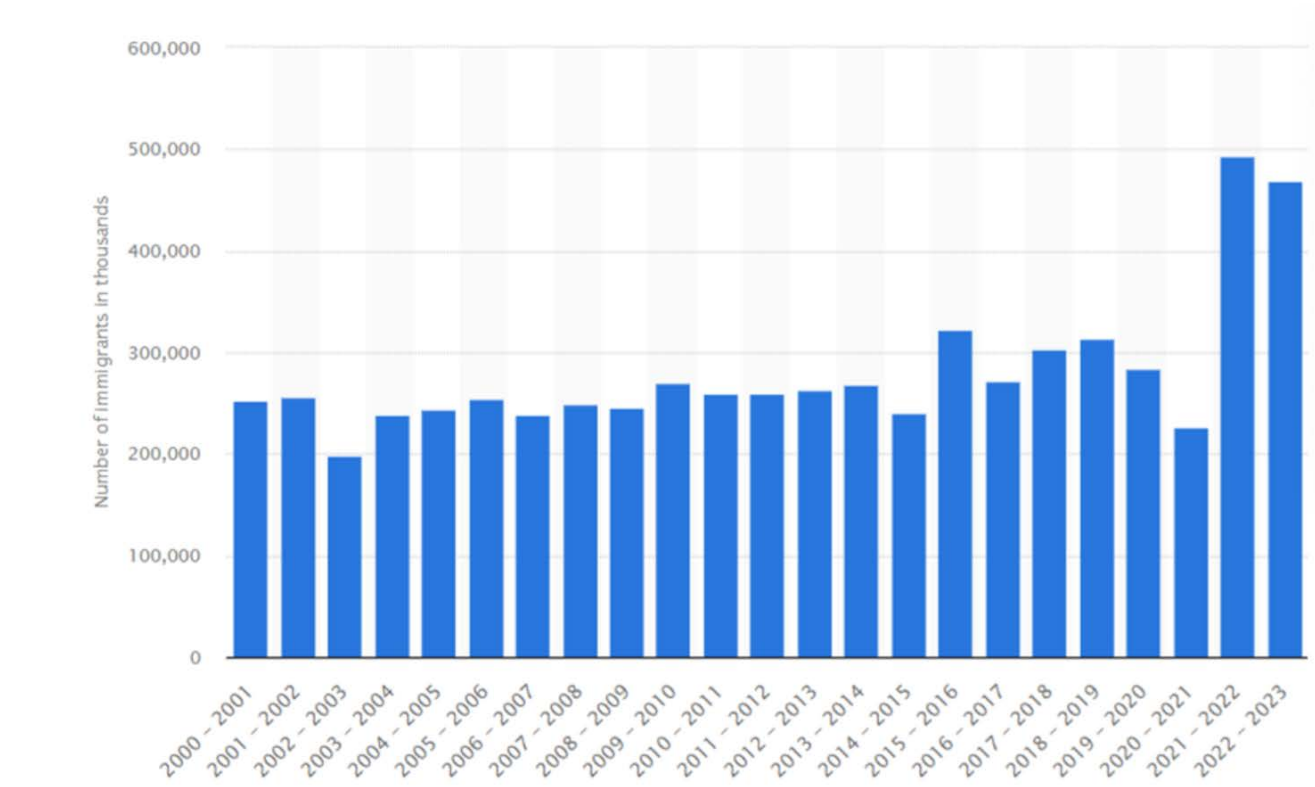
4. PRIMERJALNA ANALIZA KANADE IN EVROPSKE UNIJE

4.1 PRIMERJALNA ANALIZA KANADE IN EVROPSKE UNIJE NA PODROČJU UREDITVE ŠOLSKEGA SISTEMA

Kanada in Evropska unija sta v osnovi različna politična sistema. Kanada je ustavno urejena zvezna država z desetimi samoupravnimi provincami in tremi avtonomnimi ozemlji. Evropska unija je na pogodbi temelječa unija, ki jo sestavlja 27 deloma suverenih držav članic. Kljub velikim razlikam pa je med EU in Kanado mogoče zaslediti tudi več podobnosti.

Prvič, obe uveljavljata prakso večnivojskega upravljanja s pristojnostmi, ki so razdeljene med različne ravni oblasti. V Kanadi ustava dodeljuje izključno pristojnost za urejanje, usklajevanje in izvajanje visokošolskih politik vladam provinc. Čeprav je zvezna vlada odgovorna za splošni gospodarski razvoj države, ni zveznega urada ali ministrstva za izobraževanje, ki bi nadziral nacionalni pristop k srednješolskemu izobraževanju (Jones, 2009). V EU so nacionalne vlade odgovorne za svoje sisteme izobraževanja in usposabljanja. Generalni direktorat Evropske komisije za izobraževanje in kulturo je osrednji upravni organ, ki tesno sodeluje z nacionalnimi oblikovalci politik, da bi podprl razvoj visokošolskih politik po vsej EU, vendar pa ima Evropska komisija šibko pravno podlago za neposredno izvajanje pobud za oblikovanje visokošolskih sistemov v državah članicah. Kanada nima zveznega ministrstva za izobraževanje. Vseh 13 provinc in ozemelj oblikuje in izvaja lastne politike za preduniverzitetno izobraževanje, čeprav

si pogosto izmenjujejo učne načrte in najboljše prakse (Cardoza, 2018). Drugič, v obeh ureditvah so makroregionalne vlade vse bolj zainteresirane za vzpostavitev legitimnosti visokošolskega izobraževanja. V Kanadi ima ta interes bolj instrumentalno obliko, saj vlada uporablja znatne finančne mehanizme za oblikovanje prednostnih nalog in usmeritev postsekundarnih izobraževalnih institucij. EU se pri doseganju skladnosti politik med državami članicami zanaša predvsem na “mehke” metode upravljanja. S poudarkom na vzajemnem učenju se uporabljajo strokovne mreže, posredniški organi (npr. agencije za ocenjevanje kakovosti) in strokovne skupine, ki povezujejo nadnacionalno upravljanje z drugimi ravnm. Podobno kot v Kanadi, tudi EU uporablja svoj znaten finančni vzvod za oblikovanje visokošolskih politik, saj so številne univerze odvisne od štipendij, ki jih ta financira (Tamtik, 2017). Tretjič, v obeh okoljih je mogoče zaslediti porast nevladnih akterjev. Večkultura in večjezična okolja EU in Kanade so privlačna prednost za internacionalizacijo. Medtem ko strategija EU navaja, da je treba za prihajajoče študente ponuditi jezikovne tečaje, kanadska strategija predpostavlja, da imajo prihajajoči študenti že potrebno jezikovno znanje za dostop do visokošolskega izobraževanja. Vendar pa je v obeh sferah veliko nerešenih vprašanj, povezanih s kulturo in jezikom. V Kanadi so znanstveniki dokumentirali težave, povezane z rasizmom, versko raznolikostjo in slabšimi zaposlitvenimi možnostmi za nove priseljence.

Graf 1: Število migrantov v Kanadi od leta 2000 do 2023. Vir: Statista (2024)

Najpomembnejše orodje, ki ga uporabljata tako Kanada kot EU, so finančna sredstva, namenjena programom internacionalizacije. Na primer, skupna vrednost štipendij za mednarodne študente, ki jih je kanadska zvezna vlada dodelila v proračunskem letu 2013–2014, je presegla 13 milijonov dolarjev (Government of Canada, 2014). Na drugi strani pa proračun za program Erasmus+ za obdobje 2014–2020 vključuje več kot 16 milijard evrov (Evropska komisija, 2014). Natančna primerjava financiranja ni mogoča, saj EU združuje vsa sredstva za sedemletno obdobje, medtem ko so sredstva Kanade razporejena po različnih sektorjih in oddelkih ter za različna časovna obdobja.

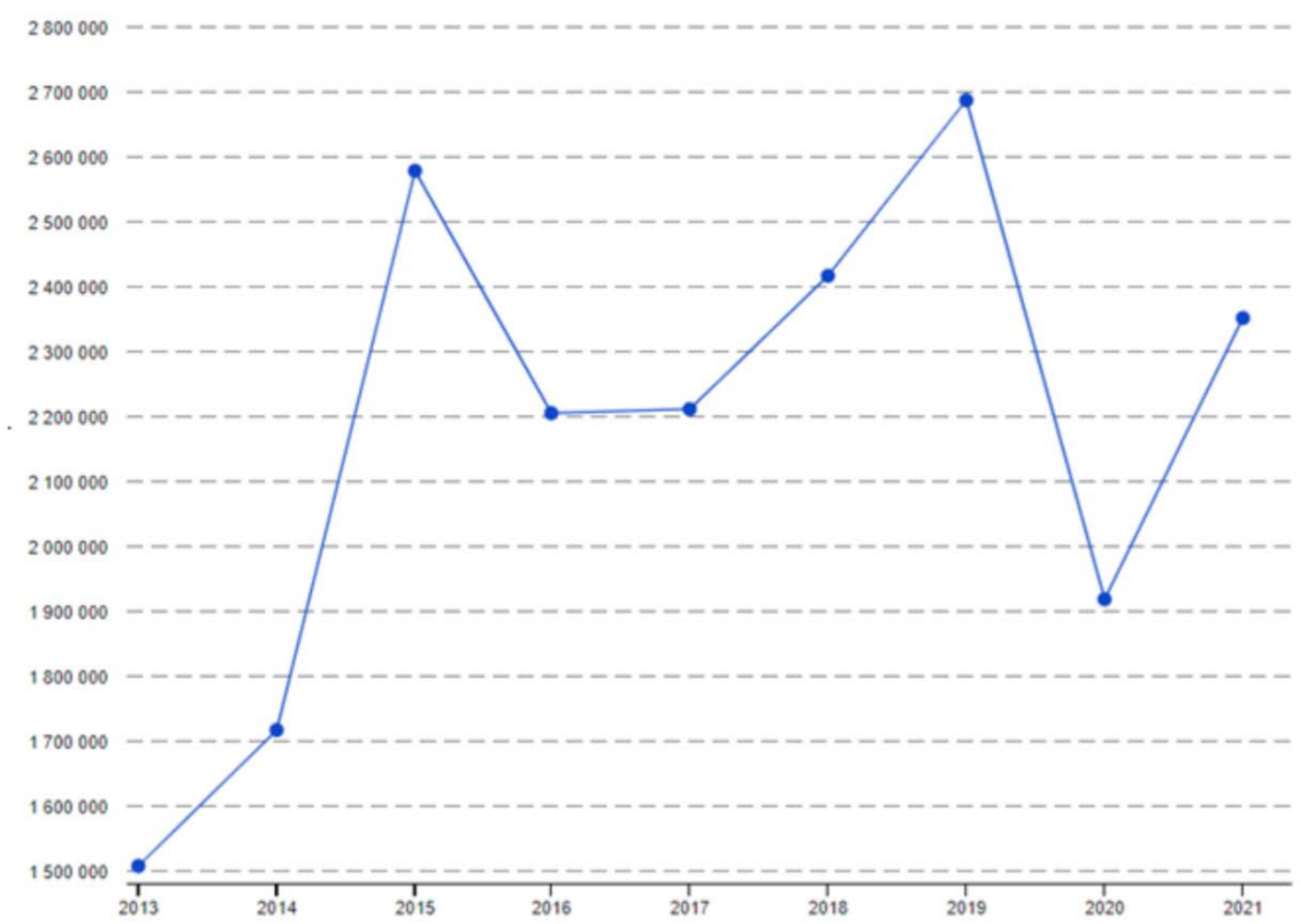
4.2 PRIMERJALNA ANALIZA KANADE IN EVROPSKE UNIJE NA PODROČJU VKLJUČEVANJA IN INTEGRACIJE MIGRANTOV V IZOBRAŽEVALNI PROCES

Kanada je bila dežela priseljencev že od prvih evropskih kolonizatorjev v 16. stoletju, trend pa se nadaljuje še danes. Trenutno letni prirast v Kanado znaša skoraj 500.000 novih priseljencev – ena najvišjih stopenj na prebivalstvo v kateri koli državi na svetu. Leta 2023 je v Kanadi živel več kot osem milijonov priseljencev s stalnim prebivališčem – približno 20 odstotkov celotnega kanadskega prebivalstva. Mladi priseljenci se soočajo s številnimi različnimi ovirami in niso dovolj podprti s strani obstoječih služb za priseljevanje in integracijo ter šolskega sistema. Poročilo o priseljevanju,

beguncih in državljanstvu Kanade zagotavlja dokaze, da imajo mladi priseljenci »na splošno pozitivne izkušnje v šolskem sistemu« in je v povprečju 19 % bolj verjetno kot njihovi kolegi, rojeni v Kanadi, da bodo nadaljevali s srednješolskim izobraževanjem (Turegun et al., 2018, str. 18).

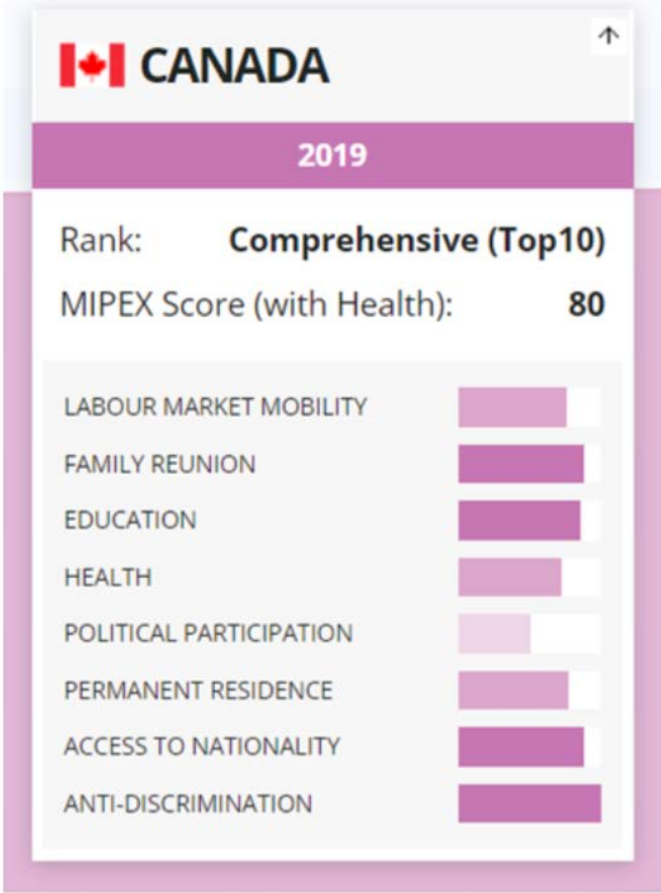
Leta 2021 je v EU iz držav, ki niso države članice, skupno prišlo 2,3 milijona priseljencev. To je skoraj 18-odstotno povečanje v primerjavi z 1,9 milijona leta 2020. V 21 od 27 držav EU je leta 2021 50 % ali več priseljencev prišlo iz držav

zunaj EU. Najnovejši podatki iz leta 2022 so pokazali, da je delež prvih prosilcev za azil, ki so bili mlajši od 18 let tudi v letu 2022 znašal kar 25 % vseh prvih prosilcev za azil, pri čemer so največji delež predstavljali prosilci za azil, mlajši od 14 let, kar 71,3 % (Eurostat, 2023). Le to je lahko še posebej problematično, če država sprejemnica nima dovolj dobro urejenega sistema integracije priseljencev v družbo in v njen šolski sistem, saj starostno skupino do 14 let predstavljajo šoloobvezni otroci (Eurostat, 2023).

Graf 2: Število priseljencev v EU iz držav, ki niso članice EU (število oseb)
Vir: Eurostat (2023)

Po podatkih Migrant Integration Policy Index (2020) Kanada spada med prvih deset držav na MIPEX lestvici z 80 od 100 točkami. Države z najboljšo prakso glede na indeks MIPEX razumejo integracijo kot priložnost. V Kanadi gre integracija v obe smeri, saj politike spodbujajo javnost, da vidi priseljenke kot sebi enake. Celovit pristop k integraciji zagotavlja enake pravice, priložnosti in varnost za priseljence in državl-jane. Glede na rezultate omenjenega indeksa je kanadska politika večkulturnega izobraževanja in pravičnosti dobro razvita in pomaga vsem skupinam otrok doseči uspeh in se počutiti varne v šoli, vendar je potrebna boljša zasto-panost v kurikulumu, učiteljskem poklicu in visokošolskem izobraževanju. V zadnjih 5 letih je Kanada izboljšala politike dostopa do osnovnih pravic in enakih možnosti ter izboljša-la dostop prosilcev za azil do tolmačev, ki so na voljo vsem skupinam (MIPEX, 2020).

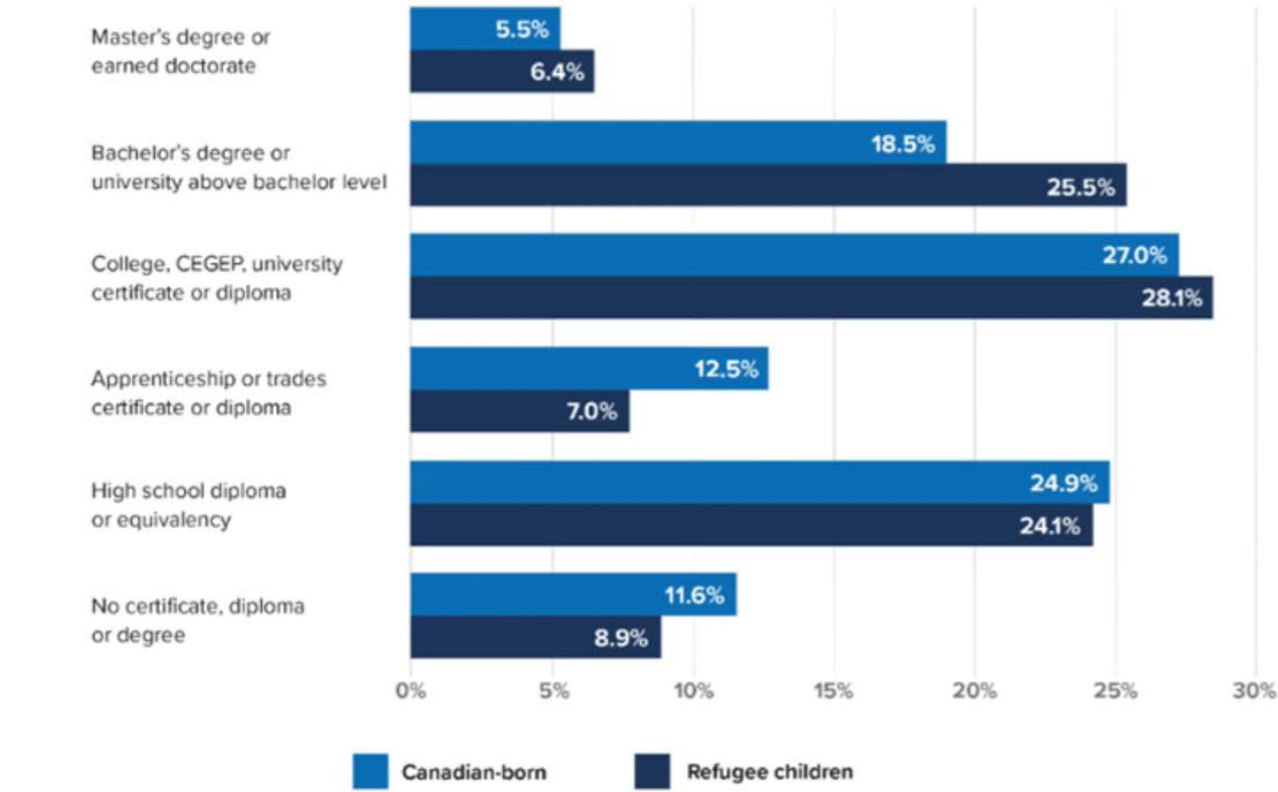

Slika 1: Mipex index Kanada
Vir: Mipex (2020)

Glede na podatke indeksa Mipex (2020) so med višje uvrščeno polovico držav uvrščene tudi skoraj vse države EU, med katerimi se na področju izobraževanja in vključevanja migrantov najvišje na lestvici uvrščajo predvsem Šveds-ka, Belgija, Portugalska, Estonija, Luksemburg, Češka in Nizozemska. Glede na uvrstitev na lestvici Mipex je razvidno, da je leta 2019 EU kot celota (vključno z Združenim Kraljestvom) dosegla rezultat 43 od možnih 100 točk, kar jo uvršča nekje na sredino lestvice (izraženo kot povprečje držav članic), ki se osredotoča predvsem na osnovne pravice priseljencev in gre le na pol poti do zagotavljanja dolgoročne varnosti. Tuji državljani lahko namreč izkoristijo dostop do osnovnih pravic in enakih možnosti, vendar ne uživajo dolgoročne varnosti, da bi sodelovali kot polnopravni državljani (MIPEX, 2020).

4.3 PRIMERJAVA MED KANADO IN EU V US-PEŠNOSTI MIGRANTOV PRI INTEGRACIJI V IZO-BRAŽEVALNI PROCES

Kanada je ena redkih držav, kjer je uspeh na visokošolskem študiju mladostnikov prve generacije priseljencev primerljiv z uspehom njihovih vrstnikov, rojenih v Kanadi. Mladostniki, rojeni v tujini, dosegajo najvišje stopnje srednješolskega uspeha in višješolskega izobraževanja med državami OECD; 2,5-krat bolj verjetno zaključijo srednjo šolo ter večji delež jih diplomira v primerjavi s sovrstniki, rojenimi v Kanadi. Nedavna pregledna analiza podatkov je pokazala, da je 43 odstotkov mladih, starih od 13 do 17 let, ki so se v Kana-do priselili leta 2006, do leta 2016 pridobilo univerzitetno diplomo, v primerjavi s samo 29 odstotki mladih, ki so tretje ali poznejše generacije. Izzivi, kot so jezikovne ovire, nepoznavanje delovanja kanadskega šolskega sistema in neustrezna razvrstitev v razrede ter stres, povezan s pre-selitvijo, so bili opredeljeni kot ključni dejavniki tveganja, ki priseljenke otroke odvrčajo od šolanja (Calience Research and Consulting , 2023).

Graf 3: Primerjava stopnje izobrazbe med begunskimi otroki in otroki rojenimi v Kanadi
Vir: (UNHCR Canada)

V EU je bila leta 2022 stopnja dosežene terciarne izobrazbe tujih državljanov (izven EU), starih 25–34 let, nižja kot pri državljanih EU. Integracijska vrzel je namreč znašala 9,6 odstotne točke. Prav tako je tudi pri osebah, starih od 15 do 29 let, mogoče opaziti precej jasen vzorec. Pri osebah, rojenih v tujini, je bil delež oseb z največ nižjo sekundarno izobrazbo višji kot pri osebah, rojenih v EU (Eurostat, 2023). Leta 2023 je imelo terciarno izobrazbo 35,5 % državljanov tretjih držav, starih od 25 do 34 let, ki živijo v EU, v primerja-vi z 38,8 % državljanov držav EU (Eurostat, 2023).

5. UGOTOVITVE

Medtem ko se Kanada in EU soočata z na splošno podob-nimi družbenimi izzivi, se poti, opredeljene v njunih strate-gijah internacionalizacije, na določenih mestih razlikujejo. Na podlagi primerjave med Kanado in Evropsko unijo (EU) se kažejo pomembne razlike v pristopu k izobraževalnim sistemom, multikulturalizmu, vključevanju migrantov ter izzivih, s katerimi se soočajo. Kanada ima decentraliziran šolski sistem, kjer nadzor nad izobraževanjem poteka na ravni provinc, brez zveznega ministrstva za šolstvo.

Nasprotno pa so izobraževalni sistemi v EU zelo različni med državami članicami, EU pa ponuja smernice, vendar nima neposrednega nadzora nad posameznimi sistemi. V primeru Kanade ima zvezna vlada z ustavo opredeljeno dolžnost za blaginjo države, kar omogoča bolj neposreden vpliv na politične procese, povezane z visokim šolstvom. Evrops-ka unija nima podobnih pristojnosti in lahko le gradi na vključujočih in na učenju osredotočenih pristopih (Tamtik, 2017). Kanada močno poudarja multikulturalizem; njene politike spodbujajo kulturno vključenost in dvojezično izobraževanje v francoskem in angleškem jeziku kot urad-nima jezika države. V EU se pristopi k multikulturalizmu razlikujejo glede na posamezno državo članico. Nekatere države imajo napredne politike integracije, medtem ko druge še vedno naletijo na številne izzive pri vključevanju različnih kultur. Kar zadeva vključevanje migrantov, Kanada ponuja ciljno usmerjene programe, ki vključujejo znatna sredstva za integracijo in podporo prek jezikovnih služb ter zaposlovanja. V EU podporo nudi z različnimi programi, kot je Erasmus+, vendar se načini in uspešnost pristopov med državami članicami precej razlikujejo. Kanada se pri

izobraževanju sooča z izzivi, kot so jezikovne ovire, različne politike med provincami in potreba po boljši zastopanosti migrantov v učnem načrtu in učnem osebju. EU se sooča s podobnimi izzivi, vendar so ti povezani predvsem z nacionalnimi politikami, kulturno in jezikovno raznolikostjo, ki vplivajo na uspešnost vključevanja migrantov. Kazalniki uspešnosti kažejo, da ima Kanada visoko stopnjo uspešnosti med študenti migranti, pri čemer integracijo obravnava kot dvostranski proces, ki vključuje tudi migrante v kanadsko družbo. V EU so rezultati bolj mešani; uspeh migrantov se med državami članicami razlikuje, kar je posledica različnih politik in razpoložljivosti virov. V Kanadi se za izobraževanje porabi približno 6 % BDP, kar je več od povprečja OECD, medtem ko se v EU poraba razlikuje glede na državo članico, vendar EU nudi dodatno financiranje in podporo. Kanada se ponaša z dobrimi praksami, kot je vključujoče izobraževanje, obsežna uporaba programov skupnosti in visoke naložbe v jezikovno podporo. Podobno se v EU nekatere države, kot so Švedska in Nemčija, lahko pohvalijo z uspešnimi integracijskimi praksami. Ključni izzivi pri integraciji v Kanadi vključujejo ohranjanje enakosti pri dostopu in dosežkih v različnih provincah ter naslavljanje specifičnih potreb otrok beguncev. V EU pa so glavni izzivi povezani s premagovanjem sistemskih razlik, zagotavljanjem enakopravnega dostopa in reševanjem težav, kot je prezgodnje

opuščanje šolanja med migrantskimi učenci. Skratka, Kanada in EU imata različne pristope k multikulturalizmu, vključevanju migrantov in izzivom v izobraževanju. Medtem ko Kanada sledi bolj enotnemu in centraliziranemu modelu, EU kaže večjo raznolikost, kar odraža različne nacionalne politike in pristop vsake države članice. Glede na rezultate indeksa MIPEX, ki jih prikazujeta avtorja Solano in Huddleston (2020), je kanadska politika večkulturnega izobraževanja in pravičnosti dobro razvita in pomaga vsem vrstam otrok doseči uspeh in se počutiti varne in domače v šoli, vendar je potrebna boljša zastopanost v kurikulumu, učiteljskem poklicu in visokošolskem izobraževanju. Tudi v državah Evropske unije je ureditev izobraževanja in vključevanja migrantov glede na indeks MIPEX dobro razvita, kljub temu pa ureditev tega področja v EU kot celoti zahteva določene izboljšave, saj se osredotoča predvsem na osnovne pravice priseljencev, prav tako pa se države soočajo tudi s problematiko diskriminacije in rasizma. Poleg tega podatki UNHCR Canada prikazujejo izjemno uspešnost Kanade na področju izobraževanja migrantov, kajti po podatkih naj bi migranti na splošno dosegali boljše rezultate na vseh ravneh izobraževanja kakor njihovi vrstniki, rojeni v Kanadi. Na drugi strani pa se v državah EU še vedno pojavlja razkorak med migranti, rojenimi izven EU in državljani EU.

Vidik	Kanada	Evropska unija (EU)
Struktura šolskega sistema	Decentraliziran sistem s provincami, ki imajo nadzor nad izobraževanjem; ni zveznega ministrstva za šolstvo.	Izobraževalni sistemi se razlikujejo glede na državo; EU zagotavlja smernice, ne pa neposrednega nadzora.
Multikulturalizem	Močan poudarek na multikulturalizmu; politike spodbujajo kulturno vključenost in dvojezično izobraževanje.	Razlikuje se glede na državo; nekateri imajo napredne politike integracije, drugi pa se soočajo z izzivi.
Vključevanje migrantov	Ponuja ciljno usmerjene programe, znatna sredstva za integracijo, podporo prek jezikovnih služb in služb za zaposlovanje.	Podpora EU s financiranjem, smernicami in pobudami, kot je Erasmus+, vendar se pristopi razlikujejo.
Izzivi	Jezikovne ovire, različne pokrajinske politike in potreba po boljši zastopanos-ti v učnem načrtu in učnem osebju.	Razlike v nacionalnih politikah, kultur-na in jezikovna raznolikost ter različna uspešnost pri vključevanju migrantov.
Kazalniki uspešnosti	Visoka stopnja uspešnosti študentov migrantov; integracija, ki se obravnava kot dvosmerni proces, ki vključuje migrante in kanadsko družbo.	Mešani rezultati; uspeh se med državami članicami razlikuje, saj se politike in viri razlikujejo.
Poraba za izobraževanje	6 % BDP se porabi za izobraževanje, kar je več od povprečja OECD.	Poraba se razlikuje glede na državo članico; EU zagotavlja dodatno financiranje in podporo.

Dobre prakse	Poudarek na inkluzivnem izobraževanju, obsežna uporaba programov skupnosti, visoke naložbe v jezikovno podporo.	Nekatere države članice, kot sta Švedska in Nemčija, so razvile robustne prakse integracije.
Ključni izzivi pri integraciji	Ohraniti enakost pri dostopu in dosežkih v različnih provincah, nasloviti specifične potrebe otrok beguncev.	Premagovanje sistemskih razlik, zagotavljanje enakopravnega dostopa in reševanje prezgodnjih opuščanj šolanja med migrantskimi učenci.
Primeri integracijskih programov	Programi za stalne prebivalce vključujejo jezikovno usposabljanje, zaposlovanje in povezovanje s skupnostjo.	Program kot je Erasmus+ podpira izobraževanje otrok migrantov; države članice izvajajo nacionalne strategije.

Tabela 1: Primerjava med Kanado in EU glede na različne kazalnike
Vir: lasten

6. ZAKLJUČEK

Medtem ko se Kanada in EU soočata z na splošno podobnimi družbenimi izzivi, so poti, opredeljene v njunih strategijah internacionalizacije, precej različne. V primeru Kanade ima zvezna vlada z ustavo določene pristojnosti in dolžnosti za blaginjo države, kar omogoča bolj neposreden vpliv na politične procese, povezane z visokim šolstvom. Na drugi strani pa Evropska unija nima podobnih pristojnosti in lahko napreduje le s prožnimi, vključujočimi in na učenje osredotočenimi pristopi. Kljub temu, da obe skupnosti, tako EU kot tudi Kanada, poudarjata multikulturalizem kot pomembno komponento za spodbujanje visokošolskega izobraževanja in kulturne raznolikosti ter boljše prihodnosti za vse. Kanadska vlada definira integracijo kot dvosmeren proces, ki vključuje zavezo priseljencev, da se prilagodijo življenju v Kanadi, in Kanade, da sprejme nove ljudi in kulture ter se jim prilagodi. V primerjavi z Evropsko unijo, ki pa si za cilj postavlja zagotoviti pošteno obravnavo državljanov tretjih držav, ki zakonito prebivajo na ozemlju njenih držav članic. Odločnejša politika vključevanja bi morala biti usmerjena v zagotavljanje pravic in obveznosti, primerljivih s pravicami in obveznostmi državljanov EU. Politike vključevanja so pomembne, ker način, na katerega vlada obravnava priseljence, pomembno vpliva na to, kako dobro priseljenci in javnost sodelujejo. Raziskava, ki jo je izvedel MIPEX, kaže, da je politika vključevanja eden najmočnejših dejavnikov, ki ne oblikujejo le pripravljenosti javnosti za sprejemanje priseljencev, temveč tudi lastna stališča priseljencev, občutek pripadnosti, sodelovanje in celo zdravje v njihovi novi domovini.

LITERATURA

Calience Research and Consulting . (2023). Pridobljeno iz Education and Career Decisions of Immigrant Youth : chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://torontonorthlip.ca/wp-content/uploads/2023/08/education-and-career-decisions-of-immigrant-youth-calience.pdf

Cardoza, K. (2018). Education Week. Pridobljeno iz https://www.edweek.org/leadership/in-canadas-public-schools-immigrant-students-are-thriving/2018/02

Statistics Canada. (2024). Pridobljeno iz Participation in French immersion, bilingualism and the use of French in adulthood, 2021: https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2021/as-sa/98-200-X/2021018/98-200-X2021018-eng.cfm#n17-refa

Donato, K. M., & Ferris, E. (2020). Refugee Integration in Canada, Europe, and the United States: Perspectives from Research. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 690(1), 7-35. https://doi.org/10.1177/0002716220943169

Streitwieser, B., Loo, B., Ohorodnik, M., & Jeong, J. (2019). Dostop beguncev do visokošolskega izobraževanja: Pregled intervencij v Severni Ameriki in Evropi. Journal of Studies in International Education , 23 (4), 473-496. https://doi.org/10.1177/1028315318813201

Schlicht, R., Stadelmann-Steffen, I., & Freitag, M. (2010). Educational Inequality in the EU: The Effectiveness of the National Education Policy. European Union Politics, 11(1), 29-59.

Beerkens, M., & Vossensteyn, H. (2011). The effect of the Erasmus programme on European higher education. In J. Enders, H. F. de Boer,& D. F. Westerheijden (Eds.),Reform of higher education in Europe(pp. 45–62). The Netherland: Sense Publishers.

Jones, G. A. (2009). Internationalization and higher education policyin Canada: Three challenges. In R. D. Trilokekar, G. A. Jones, & A. Shubert(Eds.),Canada’s universities go global (pp. 355–369). Toronto: James Lorimer and Company (CAUT Series)

Alaimo, L. S., Amato, F., Maggino, F., Piscitelli, A., & Seri, E. (2022). A Comparison of Migrant Integration Policies via Mixture of Matrix-Normals. *Social Indicators Research*, 165(2), 473–494. Pridobljeno iz <https://doi.org/10.1007/s11205-022-03024-2>

Antony-Newman, M., & Niyozov, S. (2023). Barriers and Facilitators for Academic Success and Social Integration of Refugee Students in Canadian and US K–12 Schools: A Meta-Synthesis. *Canadian Journal of Education/Revue Canadienne de L'éducation*, 34. Pridobljeno iz <https://doi.org/10.53967/cje-rce.5859>

Canada, G. A. (2018, September 4). Understand the Canadian education system. Pridobljeno iz <https://www.educanada.ca/study-plan-etudes/system-education-systeme.aspx?lang=eng>

European Education and Culture Executive Agency. (2022). The structure of the European education systems 2022/2023. Pridobljeno iz file:///C:/Users/Ivan/Downloads/The%20structure%20of%20the%20European%20education%20systems%202022%202023.pdf

European Commission. (b.d.). European Education Area. Pridobljeno iz <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/inclusive-education/migrants-and-refugees>

European parliament. (2023). Fact Sheets on the European Union. Pridobljeno iz Higher education: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/140/higher-education>

European Parliament. (2023). Fact Sheets on the European Union. Pridobljeno iz Education and Vocational Training: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/139/education-and-vocational-training>

European parliament. (2023). Integration of migrant children . Pridobljeno iz [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/754601/EPRS_BRI\(2023\)754601_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/754601/EPRS_BRI(2023)754601_EN.pdf)

Eurostat. (brez datuma). Pridobljeno iz Migration and migrant population statistics: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics#Migration_flows:_Immigration_to_the_EU_was_2.3_million_in_2021

Eurostat. (2021). Pridobljeno iz Migrant integration statistics — 2020 edition: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/ks-06-20-184>

Eurostat. (2023). Pridobljeno iz Children in migration - asylum applicants: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Children_in_migration_-_asylum_applicants&olid=536831

Eurostat. (2023). Migrant integration statistics - education. Pridobljeno iz https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_-_education

Eurostat. (2023). Migration and asylum in Europe – 2023 edition. Pridobljeno iz: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/migration-2023>

Gabrielli, G., & Impicciatore, R. (2021). Breaking down the barriers:

educational paths, labour market outcomes and wellbeing of children of immigrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(10), 1–19. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2021.1935655>

Guo, Y., Maitra, S., & Guo, S. (2019). “I Belong to Nowhere”: Syrian Refugee Children’s Perspectives on School Integration. *Journal of Contemporary Issues in Education*, 14(1). <https://doi.org/10.20355/jcie29362>

Harte, E., Herrera, F., & Stepanek, M. (2016). Education of EU migrant children in EU Member States. Pridobljeno iz https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1715.html

Hussain, M. M. (2022). The Policy Efforts to Address Racism and Discrimination in Higher Education Institutions: The Case of Canada. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 21. <https://doi.org/10.26529/cepsj.965>

Jalušič, V., & Bajt, V. (2022). Whose children? The EU and Member States’ integration policies in education. Pridobljeno iz <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/sena.12368>
Johnstone, M., & Lee, E. (2014). Branded: International education and 21st-century Canadian immigration, education policy, and the welfare state. *International Social Work*, 57(3), 209–221. <https://doi.org/10.1177/0020872813508572>

Kaufmann, L. (2021). Integration in Canada: A systematic review of the youth experience. *International Journal of Intercultural Relations*, 84, 52–64. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2021.06.010>

Koehler, C., & Schneider, J. (2019). Young refugees in education: the particular challenges of school systems in Europe. Pridobljeno iz <https://link.springer.com/article/10.1186/s40878-019-0129-3>

Lara, C., & Volante, L. (2019). The Education and Integration of Immigrant Children in Ontario: A Content Analysis of Policy Documents Guiding Schools’ Response to the Needs of Immigrant Students. Pridobljeno iz <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1238333.pdf>

Lawn, M. (2011). Stardandizing the European education policy space. Pridobljeno iz <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.2304/eerj.2011.10.2.259>

Moving2Canada. (2020, October 16). Schooling in Canada: A guide for newcomers | Moving2Canada. Pridobljeno iz <https://moving2canada.com/living/education/schooling-in-canada-guide-for-new-families/>

Niemann, A., & Zaun, N. (2023). Introduction: EU external migration policy and EU migration governance: introduction. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 49(12), 1–21. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2023.2193710>

OECD. (2015). Education policy outlook Canada. Pridobljeno iz <https://web.archive.oecd.org/2021-01-22/335903-education%20policy%20outlook%20canada.pdf>

Peters, F., & Leslie, P. M. (2018). Education Policy | The Canadian Encyclopedia. Pridobljeno iz <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/education-policy>

Publications Office of the European Union. (2023). Annual Report on Migration and Asylum 2022 Statistical Annex. Pridobljeno iz <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/7870049/17096110/KS-09-23-223-EN-N.pdf/b4b0c640-556d-a271-ab16-0613af-8924a8?version=2.0&t=1688567385923>

Schlicht, R., Stadelmann-Steffen, I., & Freitag, M. (2010). Educational Inequality in the EU: The Effectiveness of the National Education Policy. Pridobljeno iz <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/1465116509346387>

Solano, G., & Huddleston, T. (2020). Migrant Integration Policy Index 2020. Barcelona Centre for International Affairs (CIDOB) and Migration Policy Group. Pridobljeno iz <https://www.mipex.eu>

Statista. (2023). Pridobljeno iz Immigration in Canada: Statistics & facts: <https://www.statista.com/topics/2917/immigration-in-canada/#topicOverview>

Statista. (2024). Number of immigrants in Canada from 2000 to 2023. Pridobljeno iz: <https://www.statista.com/statistics/443063/number-of-immigrants-in-canada/>

Tamtik, M. (2017). Who governs the internationalization of higher education? A comparative analysis of macro-regional policies in Canada and the European Union. Pridobljeno iz <https://ojs.lib.uwo.ca/index.php/cie-eci/article/view/9307>

UNHCR. (2022). Refugees in Canada - United Nations Refugee Agency. Pridobljeno iz <https://www.unhcr.ca/in-canada/refugees-in-canada/>

UNICEF, IOM, UNHCR. (2019). ACCESS TO EDUCATION FOR REFUGEE AND MIGRANT CHILDREN IN EUROPE. Pridobljeno iz <https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2019/09/Access-to-education-europe-19.pdf>

Vellamo, T., Kivistö, J., & Pausits, A. (2022). Steering by stealth? Influence of Erasmus Mundus Joint Master’s Programmes in European higher education policy. Pridobljeno iz <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21568235.2022.2126380>

Viczko, M., Détourbe, M., & McKechnie, S. (2021). Understanding networks of actors involved in refugee access to higher education in Canada, England and France. Pridobljeno iz <https://www.berghahnjournals.com/view/journals/latiss/14/3/latiss140303.xml>

Zhixi Cecilia Zhuang. (2023). A Place-based Approach to Understanding Immigrant Retention and Integration in Canadian and American Non-Traditional Gateway Cities: a Scoping Literature Review. *Journal of International Migration and Integration*, 25. <https://doi.org/10.1007/s12134-023-01052-6>

